

ספר
סולם יעקב

עירובין

שמעתתא דקרפף

ספר
סולם יעקב

עירובין

שמעתתא דקרפף

חיבור מקיף על כל הסוגיות דענייני קרפף בפרק עושין פסין
בסידור שיטות הראשונים והפוסקים
וביאור עומק הפשט והיסודות הטמונים בנבכי הסוגיות

מאת

יעקב יהודה בלאאמו"ר הרה"ג ר' משה אשר שליט"א דאוויד

ליקוואוד תשפ"ה

לכל עניני הספר
יעקב יהודה דאויד

377 East Fifth St.
Lakewood, NJ 08701
718-809-0755

מכון עלה זית

עריכת ספרים מרישא עד גמירא
publish@alehzayis.com | 732.513.3466
FAX: 732.865.7002 | 732.387.7841

א ש א ע י נ י א ל ה ה ר י ם

יוחק עלי גליון זכרם הטוב של
הרב נפתלי העריץ ב"ר יוסף שמואל נאבעל זצ"ל
והר"ר ברוך ב"ר אברהם עביר האללענדער ז"ל

הונצח ע"י בנם ובתם
הר"ר אהרן ופייגה חיה נאבעל הי"ו

לא ימוש מתוך האהל

הרב נפתלי הערץ נאבעל זצ"ל

אאמו"ר הרב נפתלי הערץ נאבעל זצ"ל הכ"מ, היה תלמיד מובהק לרבינו הגדול רבי אהרן קוטלר זצ"ל היה אות ודוגמא של דביקות בתורה ודביקות ברבותיו, בדרך של הצנע לכת ונועם הליכות. כל ימי חייו היה עטרת תפארת ראשנו אשר האיר לנו את הנתיב לדרך החיים ע"פ תורה ויראת שמים.

אבי מורי זללה"ה הכ"מ נולד לאביו ר' יוסף שמואל ז"ל במורד המזרחי של עיר ניו יורק. הוריו היו יראים ושלמים מוקירי תורה ומרבים בצדקה וחסד. אבי מורי למד בצעירותו בישיבת רבינו יעקב יוסף, ולאחמ"כ כמנהג רוב בני גילו המשיך ללמוד לימודים כלליים והצטיין בהם ביותר, והיה מוכן ומזומן להיכנס לאוניברסיטה להשיג תואר ברפואה. אך בעצת ידיד, נסע לשהות בחדשי הקיץ בישיבת לייקוואוד כדי לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו. לאחר ששהה שם מספר שבועות והתבשם לאור תורת ראש הישיבה הגר"א קוטלר זללה"ה, פנה אליו ראש הישיבה ואמר לו "מקומך בבית המדרש, לא באוניברסיטה". דבריו אלו היוצאים מפי גאון ישראל נכנסו ללבבו של מר אבא זצ"ל, וגמר אומר להיות שתול בבית ה', ופקודתו שמרה רוחו.

מאז נעשה אבי לתלמיד מובהק של רבו הגר"א קוטלר, מעל עשר שנים ישב והגה בתורה בהתמדה עצומה בישיבת בית מדרש גבוה, וקיבל תורה מפי רבו מעל שש שנים. ימי זוהר אלו היו יקרים לו מאוד, וכל חייו ניווט וניהל לאור תורת רבו ומאורו. כמו כן היה מקורב לבנו מ"מ ראש הישיבה הגאון רבי שניאור זצ"ל, ולמד עמו בצוותא במשך שנים ארוכות. קשר אישי זה המשיך עד זקנה ושיבה, כאשר אשת חבר הרבנית רישל קוטלר זצ"ל היתה נעמדת לכבודו ליקרא דאורייתא ולאות כבוד והערכה לידיד נעורים של בעלה.

במשך השנים הציגו לו משרה של כהונה כראש ישיבה באחת מערי השדה, אך אבא מארי זצ"ל חשש לדור בעיר שאינו מקום תורה מפני חינוך הילדים. בסוף החליט להיכנס לעולם המעשה, וחזר למקום מוצאו - המורד המזרחי של מנהטן, שם גידל את צאצאיו בצלם של גאוני עולם שגרו שם באותן הימים, הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל וסיעתו. בימי שבתו שם קבע חברותא עם הגאון רבי ניסן אלפערט זצ"ל, ובכל שעה של פנאי ואף בשעות העבודה, היה מתמסר להגות באמרי שפר, או להתחמם כנגד אורם של תלמידי חכמים.

משחר נעוריו וגם עד זקנה ושיבה, התורה היתה מאור חייו ואורך ימיו, נהירנא כד הוינא טליא, בכל אימת ששהה בבית או בכל שעה פנויה, ידענו היכן למצוא אותו, רכון מעל הגמרא ויושב ושונה. מחזה רגיל היה למצוא אותו בשעות המאוחרות של הלילה, כאשר מרוב עייפות נרדם מעל הגמרא.

כל מעשיו נמדדו ונשקלו על פי מה ששמע וראה מרבו הגדול, והיה דבוק במשנתו ובהליכותיו, וידידיו ורעיו חבריו לספסל, הוקירוהו והעריכוהו ושמו אמונים לו. הקשר האישי שזכה אליה עם רבו ראש הישיבה הגר"א קוטלר, היה לו תמיד למשיב נפש, ובפרט היה רוח נחת להיזכר בהדמנות אחת, כאשר הסיע את רבו למקום מסויים, ובלכתם בדרך עסקו בתורה, וכאשר באו ליעדם, נענה הגר"א קוטלר ואמר לבתו מרת שוורצמן ז"ל שנסיעה זו היתה מהכי טובים שהיו לו. דבר זה הפיח באבינו רוח חיים ולשמו ולזכרו תאות נפש.

ואמנם על אף שלא מש מתוך אהלה של תורה כל ימיו, התנהג אבא מארי בהצנע לכת, ולמראה עינים התנהג בפשיטות וענוה, ורבים וטובים לא דימו ולא העלו על לבם את שיעור קומתו בתורה וביראה. אך גדולי תורה הכירו בסגולתו ורום ערכו, וכאשר עבר לפלטבוש וקבע מקום תפילתו בבית מדרשו של הגר"ר משה דוד שטיינוורצל זצ"ל, נתכבד ע"י מרא דאתרא להיות 'בעל מקריא' בראש השנה, באמרו כי לו נאה וכי לו יאה.

תורת ה' היתה מעוזו וכל חפציו לא ישוו בה. אף בערוב ימיו, דבק בתורה והתמיד בה והיתה לו שעשועים יום יום. הסוגיות שלמד היו שגורים על פיו, וחביבים עליו כבבת עינו. אף כאשר עבר טיפול רפואי ארוך, סיפר אח"כ לבנו אחי הרב יעקב שליט"א, שבשעת מעשה, נתן דעתו לחזור על השיטות המסובכות בסוגיית חרדל, כפי שקיבלם מרבו בשיעורי בבא בתרא.

אאמו"ר הכ"מ נלב"ע בליל יום הכיפורים שנת תשפ"ה, וזכרו לא ימוש מקרב צאצאיו וידידיו השואפים ללכת בדרכיו.

טוב עין הוא יבורך

הר"ר ברוך האללענדער ז"ל

מורי חמי הר"ר ברוך האללענדער זצ"ל נולד לאביו הר"ר אברהם עביר ז"ל בהונגריה, בשנת תש"ג, באמצע בימי הזעם. בהיותו בן שנתיים בלבד, כאשר פלשו הנאצים ימ"ש לארץ הגר, עבר מסכת יסורים כאשר הוחבא למשך כמה חודשים בארון בגדים כדי להצילו מגיא ההריגה. לאחר מכן הצליחה אמו להשיג אישור שהיא 'אסירה פוליטית' ועי"ז הורשה להישאר עמה וכך שרדו ביחד את המחנות. בתום המלחמה האיזומה, היגרו הוריו עמו לארה"ב.

בצעירותו עסק במסחר בנאמנות, עד אשר העיר ה' את רוחו לעבור לעיר שיקגו, שם החל לעסוק בבתי אבות. במסחר זה עשה חיל והצליח מאוד, וכאשר טוב לו נהג טובת עין להטיב עם אחרים. הוא הכניס כמה מבני עירו שיקגו למסחר זה, ונעשה שותף עמהם, ולימים בנו אימפריה של חסד והחזקת התורה בעד עירם בפרט, ובכל מוסדות התורה והחסד בכלל.

רבני העיר וגדולי התורה שבשיקגו העידו כי תנופת התורה בעירם הוא הודות למורי חמי ופעולותיו למען ה' ותורתו. ואף גם זאת, בטרם עלה ונתעלה להיות נדיב ושוע, הצטיין בטובת עינו וטוב לבו, והיה חושב מחשבות להגדיל תורה ולהאדירה, ותרם מכספו המצומצם - אז - כדי לייפות את בית הכנסת ולהרבות כבוד התורה וכבוד שמים.

אמרו חכמים גדול המעשה יותר מן העושה. בדבר זה חידש מו"ח דברים. כמה מנגידי העיר שנודעו לתהילה, מסרו לצאצאיו כי הוא היה רבם בתורת החסד והחזקת התורה, כאשר הניח לכולם את היסוד היאך צריך להטות שכם להיות מהעוזרים והמסייעים לפעולות למען ה' ותורתו. הוא היה מסייע בעדם ומלמדם את האופן להצליח במסחר, כשלצד זה לימדם להועיל במעשי צדקה וחסד, וכי שפע אלוקי זה שהושפע עליהם ניתן להם במטרה כדי להטיב עם זולתם ובפרט להרמת קרן התורה.

מורי חמי נודע לכל למוקיר רבנן מופלג, ואף יסד במשרדו חדר ספרים מיוחד, בעד רבנים וראשי ישיבות שבאו לבקרו שם, וידעו ששם אפשר להיכנס ולפוש מעומס עבודת איסוף הכספים, ושם ינוחו יגיעי כח להחיות את נפשם העייפה במימי התורה הנאמנים.

קשר מיוחד היה לו עם בית מונקאטש, מקום שהתפללו בו אבותיו והצדיקים שאליהם היו קשורים בעבותות האהבה. קשר נפשי זה המשיך מו"ח עם האדמו"ר ממונקאטש שליט"א, ותמך במוסדותיו למשך שנים ארוכות, ושמו מתנוססת לתפארה על חצר הקודש בעיר בארא פארק.

צדקת פזרונו לחסד וצדקה היה להפליא, הון תועפות הוא פיזר למטרות צדקה ומוסדות התורה. ומלבד זה, גם עסק במעשי חסד מופלגים. ולדוגמא נציין כי משפחה אחת בארץ ישראל שהיו זקוקים לתרופה יקרה לבעיה גנטית שאינה בהישג יד בארץ ישראל, היה מו"ח ז"ל משלם מכיסו לקנות את התרופה ומדי חודש בחדשו היה טורח למצוא שליח שיוביל את התרופה לארץ ישראל ולמוסרו לידי המשפחה. הודות לפעולותיו אלו, זכתה משפחה זו להקים דור ישרים מבורך.

עסקן נכבד שעומד בראש מוסד חסד רפואי, סיפר ביום בהיר אחד קיבל טלפון ממו"ח זצ"ל שביקש ממנו לבוא אליו, באמרו שהוא שמע אודות פעולותיו לרפואה וישועה, ורוצה לקחת חבל עמו בדבר זה. עי"ז נוצר קשר אמיץ ומו"ח פיזר הון רב למען מטרה זו, כאשר הוא היה זה שפתח בזה תחילה, כי צדיק היה, צדקות אהב, ואוהב חסד לא ישבע חסד.

מו"ח זצ"ל נפטר לבית עולמו ביום כ"ח טבת תש"ע, והותיר אחריו ברכה דורות ישרים ומבורכים. מעשיו הכבירים לצדקה וחסד ליוו אותו לגנזי מרומים, כמה שנאמר "והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספק".

הסכמה מאת
מו"ר הגאון רבי יהודה ליב פישער שליט"א
ר"מ בישיבת תלמידי טלז, ריווערדייל

בס"ד

הנה ידידי מאור גדול בתורה הרב הגאון ר' יעקב דאוויד שליט"א, הראוני חיבורו החדש, המקיף להפליא כל סוגיית קרפף והמסתעף, וכבר איתמחי גברא בחיבוריו המאירים הקודמים, המה יתנו עידיהן ויעידו על רב גובריה וחיליה של המחבר לחדש חדו"ת ישרים וערבים, דברים המובנים היטב ומתקבלים על לב לומדיהן, וגם חיבור זה הוא כקודמיו, דברים ערבים וישרים משמחי לב, ובלי ספק שיהא לתועלת גדולה לכל לומד ומעיין בסוגיא זו. ויזכה המחבר שליט"א שיהנו רבים לאורו, ויתבדרון מיליה בבי מדרשא, להגדיל תורה ולהאדירה.

הכו"ח לכבוד המחבר היקר ותורתו,
יהודה ליב פישער

מכתב ברכה מאת
אאמו"ר שליט"א ראש ישיבת עמק הלכה

שמח לבי שמחה כפולה, כשהביא לי בני היקר והאהוב הרה"ג ר' יעקב יהודה שליט"א גליונות מספרו השני סולם יעקב, שהוא מקיף כל הסוגיות מעניני קרפף במסכת עירובין. וכמעשהו בספרו הראשון על מסכת יומא כן עכשיו בספר זה, סידר שיטות הראשונים והפוסקים בסידור יפה ובהיר, ובביאורים עמוקים על סוגיות אלו. והצליח מאד לברר סוגיות אלו כצורת פרי עץ הדר, לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, וראויין הדברים לפסוק מהן הלכה למעשה. לכן אני מברכו שחפץ ד' בידו יצליח, ויתקבלו דבריו בבי מדרשא, גם אצל גדולי תורה, ויפוצו מעיינותיו חוצה.

מאביו הכותב וחותם בלב ונפש מלא אהבה ושמחה
משה אשר דאויד

מכתב ברכה מאת מורי חמי שליט"א

לכבוד חתני אהובי ומחמדי, הגאון הגדול ר' יעקב יהודה דאויד שליט"א.

שמחה גדולה עלתה בלבי, לראות את ספרך הנפלא, על שמעתתא דקרפף, שהוא מהסוגיות החמורות בש"ס, ומעטים יכנסו לעובי הקורה, וגם אלו שנכנסו, מעטים יצאו בשלום.

ובפרט להוציא ספר שלם, שמקיף את כל הסוגיא, בביאורים נפלאים, ביושר הסברא, ובעומק העיון, כדרך בקודש, בדברים המאירים עינים, לסלול דרך, למבקשים לילך בנתיבות הסוגיא. אשריך ואשרי חלקיך.

קראת את שם הספרים שלך 'סולם יעקב', איתא במדרש רבה (ס"ח ט"ז), סולם זה סיני, חושבנא הדין כחושבנא הדין, ע"כ. ומבואר דעיקר הסולם של יעקב, היה 'הר סיני', דהיינו דהדרך היחיד לעלות עד השמים, הוא ע"י 'התורה', וזהו עיקר הסולם.

ונראה עוד, דנכלל ברמז זה של 'סולם זה סיני', דהדרך לעליה, הוא לילך מדרגה אחר מדרגה, שלב אחר שלב. ואיתא בילקוט שמעוני (שיר השירים ס' תתקפ"ט), רבי חנין דצפורי פתר כו', מי שהוא טפש אומר, מי יכול ללמוד את התורה, נזיקין שלשים פרקים, כלים שלשים פרקים, מי שהוא פקח אומר אני קורא היום שתי הלכות למחר שתי הלכות עד שאני קורא את כלה, ע"כ. והיינו דהדרך לקנין התורה, הוא בשליבה אחר שליבה, ולאט לאט, ובזה מגיע השמימה.

כמה נפלא הדבר, שאתה ממשיך להוסיף 'שליבה אחר שליבה', ב'סולם הנפלא', שלאחר שכבר הוצאת ספרך הנפלא סולם יעקב על עניני יומא, שיצא טבעו בעולם התורה כספר יסוד ללימוד עניני מסכת יומא, אתה ממשיך לעלות על 'סולם התורה', מעלה מעלה, להאיר למבקשי תורה, בעוד מקצועות הש"ס.

לא לחינם זוכים לכתוב ספרים נפלאים כאלו, גודל העמל והיגיעה בתורה, תמידין כסדרן בלא הפסק, שראיתי אצלך, מאז שזכיתי להיות חתנתך, ועד היום. גודל כשרונותיך ויושר סברתך, ושאיפתך ובקשתך לגדלות, לעלות משליבה לשליבה, בסדר מסודר, מסכת אחר מסכת, וסוגיא אחר סוגיא, הוא מה שהוביל אותך, להוציא ספרים אלו, ועוד הרבה קונטרסים נפלאים.

כמה נחמד לראות, האיך אתה הולך בדרך אביך הגאון הגדול ר' אשר שליט"א, ואתה ממשיך דרך סבך הגאון האדיר, רבי טוביה גאלדשטיין זצ"ל, שזכיתי כבר משנים, ללבן אצלו הרבה סוגיות חמורות, ואני רואה בך, אותו דרך של עומק העיון.

אסיים בתפילה לבורא עולם, שכשם שעזרת עד כה, כן תמשיך לעזור אותך שיתקבלו דבריך בבי מדרשא, ויצליח ה' דרךך, להמשיך לראות ברכה בעמלך, ותוכל להמשיך להוציא ספרים נפלאים כאלו, ולהאיר דרך ללומדי הסוגיות, בכל מסכת עירובין, שבאמת ספר זה הוא רק חלק ממה שיש לך תחת ירך, בכל עניני המסכת, וכן בכל עניני הש"ס.

ותזכה לישב באהלה של תורה, מתוך בריאות והרחבת הדעת, יחד עם רעיתך, בתי, חנה פיגא שתחי', הנושאת על עצמה עול התורה. ותרוו רוב נחת מצאצאיכם, נכדינו הנחמדים, לגדלם לתורה לחופה ולמעשים טובים, ותזכה להרביץ תורה, ורבים יהנו מאור תורתך.

חותנך באהבה,

אברהם יהודה פאללאק

הסכמות שקיבלתי לספר סולם יעקב על מסכת יומא

הסכמה מאת הגאון הגדול הרב ירוחם אלשיך שליט"א

ראש ישיבת בית מדרש גבוה ליקוואוד

בס"ד עש"ק לסדר למען תהיה תורת ה' בפניך תשפ"א

שמחתי מאד לראות ספר חשוב מאד 'סולם יעקב' על מסכת יומא, פרי עמלה ויגיעה רבה של יד"נ הנעלה הרב הגאון ר' יעקב יהודה דאויד שליט"א, בן הרב הגאון ר' אשר שליט"א ראש ישיבת עמק הלכה.

וכבר כתב האבני נזר זצ"ל דעיקר השמחה שלו, בראותו תלמידו הגאון הגדול ר' מאיר דן זצ"ל יגע בתורה הק', כמבואר בר"ש פ"ד דפרה ר' יהושע אומר כל הלומד ולא עמל כאיש הזורע ולא קוצר ע"ש, ומבואר דהעיקר הוי עמלות בתורה.

על כן שמחתי גדולה מאד בראותי ספר שנכתב בעמלות ויגיעה רבה על כל המסכת, וכבר כתוב בזוה"ק "מאן דיליף מסכת חדא ירית עלמא חדא", ובודאי מאן דיליף ומברר מסכת חדא יש לו שכר גדול מאד.

הרה"ג ר' יעקב יהודה שליט"א הוא ממצוייני הת"ח דעירנו עיה"ת דליקוואוד, משים לילות כימים בעמל התורה, וידיו רב לו במלחמתה של תורה ובמו"מ של הלכה, וכחו גדול לברר וללבן סוגיות חמורות בש"ס, ובעז"ה זכה לחבר ספר חשוב מאד, ודברי תורתו ישרים וערבים מאד, ובודאי כל הלומדים במסכת יומא יהא להם הספר תועלת גדול. וגם זכות אבותיו מסייעתו, ובמיוחד זכות זקנו הגאון הגדול מגדולי הפוסקים מחבר הספרים החשובים מאד שו"ת עמק הלכה רבי טוביה גאלדשטיין זצ"ל ראש הישיבה של ישיבת עמק הלכה.

הקב"ה יברך את הרה"ג המחבר שליט"א, ואת אביו הרה"ג שליט"א, ואת חמיו יד"נ הדגול הרב יהודה פאללאק שליט"א בבריות גופא ונהורא מעליא, ויזכה המחבר שיתקבל ספרו בחבה בעולם התורה, ויזכה להמשיך בעבודתו הקודש ללמוד וללמד לחדש הרבה חידו"ת על כל הש"ס ולהוציאם לאור עולם, מתוך מנוחת הנפש והרחבת הדעת ונחת ושמחה.

הכו"ח לכבוד התורה ולומדיה ומרביציה,
ירוחם אלשיך

הסכמה מאת דודי הגאון הגדול הרב יוסף אלכסנדר הלוי מערמעלשטיין שליט"א

ראש ישיבת נאוואמינסק

בס"ד

אתי לקדמנא ידידי ורב חביבי היושב באהלה של תורה יקר היקרים הרה"ג ר' יעקב יהודה דאויד שליט"א, בן גיסי אהובי הרב הגאון המובהק מוהר"ר אשר שליט"א ראש ישיבת עמק הלכה, ובידו חיבור רב ההיקף על מסכת יומא אשר פיו יקבנו בשם סולם יעקב.

והנה במדרש תנחומא פרשת נח מבואר, דכפיית הר כגיגית בשעת מתן תורה היה על קבלת התורה שבע"פ, וכלשון המדרש לפי שאין לומד אותה אלא מי שאוהב הקב"ה בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאוודו ע"ש. ובביאור הדברים נראה, שאין זה אך שע"י אהבתו להשי"ת ולתורה ביכלתו להתגבר על הקושי והמכשולים אשר עומדים לנגדו לזכות לכתרה של תורה, אלא עוד יותר מזה, שאהבת התורה ודביקותו בה שמביאתו לבאר הדברים כל פרטיה ודקדוקיה, ולא ינוח ולא ישקוט עד אשר יצאו הדברים מבוררין באורה של תורה.

והדברים אמורים כלפי הרב המחבר שליט"א, אשר מכירו הייתי לשעבר לת"ח מאוד נעלה הלן בעומקה של הלכה ברב עמל ויגיעה, וגם לרבות נעימות הליכותיו ויראתו אשר קודמת לחכמתו, ועכשיו ביותר, עת הראה לפני דברי תורתו אשר בכתובים, אשר ניכרים בהם רוב אהבתו לתורה והרגשת אחריות לפרש ולבאר הסוגיות לעומקה ולרוחבה של תורה כיד השם הטובה עלי, ומובטחני אשר מי שעוסק בענינים אלו יהיו הדברים לתועלת רב.

תעלוץ לבי לראות נטע נאמן לבית אביו שליט"א הזוכה להפיץ מעיינותיו חוצה לכבודה של תורה ולתפארת משפחתו הדגולה, וברכתי שטוחה אליו שיזכה להגביר חיילים בתורה ולעסוק בה על מי מנוחות עוד רבות בשנים מתוך בריות גופא ונהורא מעליא.

כעתירת וברכת דודו, ידידו, אוהבו
יוסף אלכסנדר הלוי מערמעלשטיין

הסכמות שקיבלתי לספר סולם יעקב על מסכת יומא

הסכמה מאת דודי הגאון הגדול הרב מרדכי גולדשטיין שליט"א רב דשכונת 'משכנות יעקב' בית שמש

בס"ד ז' שבט תשפ"א

שמחתי לקבל הספר הנכבד סולם יעקב על מס' יומא מהאברך החשוב והיקר מאד הרה"ג ר' יעקב יהודה בן גיסי הגאון הרב משה אשר דאויד שליט"א, שמתכוין להוציא לאור עולם.

ראיתי שהמחבר שליט"א נכנס לסוגיות מרובות ועמוקות במסכתא, וירד לשורש הדברים וביאר את הענינים בבהירות ובסברא ישרה, וניכרת היטב עמילתו בתורה וחתירתו לאמת ולהבנת הדברים, ואיכא נמי מלאכת מחשבת בכתבת הדברים בצורה מסודרת, וודאי יהיה הספר הזה לתועלת מרובה ללומדי המסכתא.

יה"ר שיתקבל הספר בשמחה בבי מדרשא, וימשיך המחבר שליט"א בעבודתו ועלייתו בתורה, ולחבר עוד חיבורים חשובים כהנה וכהנה במנוחת הנפש והרחבת הדעת.

הכו"ח לכבוד התורה ולומדיה
מרדכי גולדשטיין

מכתב ברכה מאת הגאון הגדול הרב דוד כהן שליט"א ראש ישיבת חברון כנסת ישראל

בס"ד טבת תשפ"א

מכתב ברכה

שמחתי מאד לראות את ספרו המיוחד של האברך החשוב הרה"ג ר' יעקב יהודה דאויד שליט"א, מחשובי האברכים בעיר התורה בליקווד, והוא ספר שלם על מסכת יומא, ענינים מסודרים על כל סוגיא וסוגיא כסדר הדף במסכת יומא, ומקיף היטב כל נושא בכל היקפו לכל פרטיו, ודבריו בעומק העיון ובכל היקף הסוגיא בסברא ישרה ובבהירת הסוגיא, ונראה שיהיה תועלת רבה לכל לומדי מסכת יומא להכנס בשער מסכת זו, ובעז"ה יתקבלו הדברים בבי מדרשא ויהנו מתורתו הרחבה, ויזכה להמשיך ולהשפיע מתורתו להגדיל תורה ולהאדירה.

הכו"ח לכבודן של עמלי תורה
דוד כהן

הסכמה מאת הגאון הגדול הרב יעקב דוב שחר שליט"א ר"מ בישיבת רבינו יעקב יוסף ד'עדיסון

בס"ד

לכבוד ידידי אהובי הרה"ג ר' יעקב יהודה שליט"א

שמחתי מהבשורה שאתה מוכן להוציא ספר על מסכת יומא, שמקיף כל המסכת וענינים המסתעפים ממנה, עינתי קצת בספרך אשר פיך יקבנו בשם סולם יעקב, אשר כשמו כן הוא מיוסד על יסודות חזקות בעומק הפשט, וראשו מגיע עד שמים בליבון דברי הראשונים, וניכר בו יגיעתך העצומה עד שהדברים יתחוורו כשמלה, ויהיו הדברים מאירים ושמחים כדרכה של תורה.

ואסיים בברכה שחפץ ה' בידך יצליח ותזכה לשבת באהלה של תורה ויפוצו מעינותיך החוצה.

כנפשך וכנפש ידיך,
יעקב דוב שחר

דברים אחדים

תהלה לאל אני עוסק בלימוד מסכת עירובין זה שלש שנים, ואני אתנהלה לאטי לרגל המלאכה אשר לפני, ובע"ה יש תחת ידי כמה פרקים מוכנים לדפוס, אמנם לא היה בדעתי להדפיס שום דבר עד שנשלמה המסכת כולה, הואיל וכל עניני המסכת קשורים ותלויים זב"ז, ובהרבה סוגיות ציינתי למשנ"ת במקומות אחרים, אמנם זה כמה וכמה חדשים שאני עוסק בשמעתתא דקרפף, וראיתי שהוא עולם שלם לעצמו אשר רוב יסודותיו בנויים על מקומו, לכן החלטתי שכדאי להוציא לאור עולם מה שעלה במצודתי בעניני קרפף, אולי יצא מזה תועלת ללומדי סוגיות אלו.

והנה במשך לימודי בסוגיות דקרפף, היתה המלאכה כבידה מאד באשר כל עניניה קשורים זב"ז באופן יוצא מן הכלל, וגם ההגדרות והמובנים טמונים מאד בנבכי חשבונות הסוגיות, ורבות עמלתי לירד לעומק הפשט ולהגיע לנקודה האמיתית בכל ענין וענין. וכמעט בסוף מלאכתי בסוגיות אלו, הגיע לידי ספר 'פתח הקרפף' שנכתב ע"י ידידי הרה"ג רב ישראל צווייג שליט"א, והוא ספר חשוב ומיוחד במינו, הנכתב בסגנון קל ומושך את הקורא, ומסודר בסדר נפלא מאד, וקושר ושזור את כל הסוגיות זב"ז, ומייסד יסודות ומובנים של עניני קרפף באופן בהיר ומתקבל על הלב. וכאשר ראיתיו שמחתי מאד, ומתוך העיון בספרו חזרתי על כמה מן הסוגיות לראות אם חיסרתי דבר או אם טעיתי ושגיתי בדבר משנה או בשיקול הדעת, ומצאתי שבכמה ענינים זכיתי לכוון לדעת ידידי המחבר שליט"א, אם כי בסגנון שלי, אמנם כדרכה של תורה בחלק גדול מן הענינים הבנתי וביארתי באופן אחר, והמעייין יבחר כפי תכונתו וסגנונו ובע"ה רווחא שמעתתא, ויתקיים בנו מה שאמרו ז"ל (מגילה יד): מיני ומינך תסתיים שמעתתא.

שמעתתא דקרפף למדתי בבית מדרש עמק הלכה בראשות אאמו"ר שליט"א, הנודע לשם ולתפארת בעירנו עיר התורה ליקוואוד, כשמו כן תהלתו, שהוא מקום שלומדים הסוגיות בכל עומקן והיקפן לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, ובשער בת רבים אכיר טובה לאאמו"ר שליט"א, שע"י שיעוריו הנפלאים הוא מורה דרך להגיע להלכה למעשה מתוך עומק הסוגיא, כפי המסורה שקיבל מאאמו"ר הגאון רבי טוביה גאלדשטיין זצ"ל.

רוב עניני קרפף למדתי בצוותא חדא עם ידידי ה"ר שלמה קלמן האפפמאן נ"י, ושנים רבות למדנו יחד תמידין כסדרן, פעמיים למדנו בקצב מהיר ופעמים יותר בעיון, ובע"ה כבר למדנו יחד כמה מסכתות וסימנים בטור וש"ע על דרך זה, ואח"כ התחלנו ללמוד פרק המוצא תפילין בעיון רב, ולאחרונה למדנו עניני קרפף על דרך זה, ובכשרונותיו הגדולים סייע לי מאד והעמידני על האמת בהבנת הסוגיות וסידורם. וב' סוגיות האחרונות, בוסתנא ואבוורנקא, למדתי עם ידידי ה"ר יעקב ויסברג נ"י, וגם חזרתי עמו על כמה וכמה סוגיות בעניני קרפף, ובגודל כשרונו ותפיסתו המהירה, נכנס מיד לתוך נבכי חשבונות הסוגיות, וסייעני מאד לגמור מלאכתי בסוגיות אלו, ישלם השם פעלם הטוב ויהא משכורתם שלימה מעם השם.

בשער בת רבים אביע הכרת הטוב מעומק הלב, לידידי וידיד משפחתנו זה כמה שנים הרב אהרן נאבעל שליט"א, שנטל על שכמו עול הוצאת הספר, לזכר נשמת אביו הרה"ג הרב נפתלי הירץ זצ"ל, ת"ח מופלג ששקד על תלמודו כל ימיו בהתמדה נפלאה, וכל ימי חייו היה דבוק בדמות ותורת רבו הגדול מרן רשכבה"ג הגאון רבי אהרן קטלר זצוק"ל, וגם לזכר נשמת חמיו הרב ר' ברוך האללענדער ז"ל, איש מורם מעם רודף צדקה וחסד באופן יוצא מן הכלל. ידידי הרב אהרן שליט"א הוא מוקיר רבן באופן נפלא, ודברי רבותיו תמיד בפיו, וזכה במשך השנים לגמור את הש"ס כמה פעמים, ואהבת התורה ולומדיה קיבל בירושה מאביו הגדול זצ"ל, ואהבת

צדקה וחסד ראה אצל חמיו ז"ל, והמשיך הרב אהרן שליט"א ונו"ב שתחי' בדרך זו שנחלו מאבותיהם, אהבת תורה וחסד גם יחד, ועל יסודות אלו העמידו משפחה מפוארה בישראל. יה"ר מלפני אדון כל, שיזכו לראות נחת דקדושה מכל צאצאיהם, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא עד ביאת גואל במהרה.

ואחרון חביב אזכיר לטובה כבוד אחי הר"ר יונה יהושע שליט"א, שאנו לומדים יחד בישיבת עמק הלכה אצל אאמו"ר שליט"א זה רבות בשנים, ובמשך השנים למדנו יחד כמה מקצועות בתורה, וברוב תבונתו ויושר שכלו סייעני מאד בהבנת הסוגיות וסידורם, ובנוסף לזה הוא עומד תמיד לימיני לעזרני ולסייעני, ובפרט בעניני הספר הזה, ישלם השם פעליו ויצליח בכל דרכיו, לעלות מעלה מעלה בתורה ויר"ש כאוות נפשו.

אסיים בתפלה לאבינו שבשמים המלמד תורה לעמו ישראל, מפיו דעת ותבונה, שאזכה לברך על המוגמר ולהוציא לאור עולם מחידושיי על כל מסכת עירובין, ואזכה ללמוד כל התורה כולה ולחדש בה חידושים לאמיתה של תורה, ואנכי וביתי - שבלעדה א"א כלל והכל שלה - לעבוד את השם באמת ובתמים, ולא תמוש התורה מפי ומפי זרעי זרעי עד עולם, ויתקבלו דברי בני מדרשא, ויהיה תועלת ללומדי סוגיות אלו, וגם אנכי אבנה מזה.

תוכן ענינים

דף יח ע"א

סימן א בדין היקף לדירה בפסי ביראות טז

דף כב ע"א

סימן ב בדין בור ממעט מבית סאתים בתוך פסי ביראות יט

סימן ג בגדר דירה העשויה לאויר טו

דף כג ע"א

סימן ד דברי הראשונים בדעת ריב"ב בדין היקף דירה ביותר ופחות מבית סאתים כה

דף כג ע"ב

סימן ה בדין מרובעת וארכה יתר על פי שנים ברחבה בבית סאתים לד

סימן ו בגדר דין ביטול ברוב זרוע ורוב אינו זרוע מ

סימן ז בדברי הטור דנורע מיעוטו פחות מב"ס אסור להוציא ממנה לבית מה

סימן ח בענין זרעים מבטלי דירה ויסוד איסור טלטול ביותר מבית סאתים מז

סימן ט ביאור קושיית הריטב"א דאין לקרפף הזרוע מחיצות כלל נה

סימן י דברי הריטב"א דזרעים מבטלי חצר ועיקר שם גינה אינו תלוי בזרעים סג

סימן יא בדין זרעים מבטלי דירה בבית סאתים וחצר ודין קרפף בפחות מב"ס סז

סימן יב שיטת רש"י בדעת רבי שמעון בחצר וקרפף של ב' בעלים הפרוצים זה לזה עה

סימן יג בדין כלים ששבתו בבית אם מותר להוציאן מחצר לקרפף לר"ש בחד גברא עט

דף כד ע"א

סימן יד בענין הקיף לשם דירה אע"פ שעדיין באין שם בית פא

סימן טו מחלוקת רש"י וריטב"א בגדר פורץ פרצה יותר מי' וגודרה ומעמידה על י' צג

סימן טז פלוגתת רש"י וריטב"א בביאור ספק הגמ' בפרץ אמה וגדר אמה צו

סימן יז סוגיא דאדעתא דבי דרי צט

סימן יח בגדר דין פתח ולבסוף הוקף קד

סימן יט סוגיא דמים מבטלים דירה קז

דף כד ע"ב

סימן כ סוגיא דשביל ורחבה קטז

סימן כא	אי אמרינן במחיצות עליונות הוא דר בגודא דנהרא	קכו
סימן כב	חילוק בין פירצה יתר מעשר לפרוץ במלואו לגבי היקף דירה	קכט
דף כה ע"א		
סימן כג	בענין מיעוט אילנות ובור בקרפף יותר מבית סאתים	קל
סימן כד	בדין עמוד פחות מעשרה אם הוי מיעוט	קלו
סימן כה	בפלוגתת רש"י והרמב"ם בדין מיעוט עמוד באמצע	קמ
סימן כו	בדין הרחיק מחיצה מן הראשונה אם הוי מחיצה חדשה לדירה	קמז
סימן כז	בדין לבוד כמאן דליתא ואין לבוד להחמיר	קנה
סימן כח	בענין טח בטיט וכן הרחיק מחיצה פחות מג' אי הוי מיעוט	קנז
סימן כט	ביאור לישנא קמא ולישנא דרב שימי ודעות הראשונים לדינא	קסז
סימן ל	ביאור דעת רב חסדא דמחיצה ע"ג מחיצה מועיל להיקף דירה	קעט
סימן לא	בענין הואיל ובמחיצות עליונות הוא דר	קפו
סימן לב	ביאור ספק הגמ' אם מהני מחיצות שנבלעו להיקף דירה	קצג
סימן לג	בדין שדא ליפתא ומחיצה ע"ג מחיצה לגבי קנין בנכסי הגר	ר
סימן לד	בדברי התורת חיים אם מהני להשלים שיעור מחיצה עשרה לדירה	רג
סימן לה	ביאור דברי התרומה"ד והגר"א אם מהני נטילת התל לעשות מחיצה לדירה	רי
סימן לו	בענין קרפף מקורה אם דינו ככרמלית והמסתעף	רכג
דף כה ע"ב		
סימן לז	בענין אויר חצר מייתרו	רמז
סימן לח	בענין אויר מקום מחיצות מייתרו	רנא
סימן לט	אי אמרינן הואיל והותרה הותרה בקרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה	רנג
סימן מ	סוגיא דההוא בוסתנא	רסד
סימן מא	האם אפדנא נאסר משום פרוץ למקום האסור לו והמסתעף	רפ
סימן מב	סוגיא דההוא אבוורנקא	רפה
דף כו ע"א		
סימן מג	יישוב דעת הרמב"ם דהקיף לשם דירה לבסוף מהני	רצו
סימן מד	ביאור דעת ר"א וחנניה דאפי' יותר מבית סאתים א"צ היקף דירה	ש
דפים יח-כה		
סימן מה	הערות קצרות על סדר הדף	שד

תוכן מפורט

דף יח ע"א

סימן א **בדין היקף לדירה בפסי ביראות** **טז**

לרש"י ותוס' בעינן הוקף לבאר הראוי לשתיית אדם ולגאו"י נכנס ויוצא להשקות בהמתו סגי ודבריו צ"ע + ביאור דברי הגאו"י בדעת רש"י דלא פלוג חכמים ואף בכור הקילו לדון אותו כהוקף לדירה + לתוס' פליגי ר"י וחכמים אי מהני היקף דירה בפסין ולריטב"א פליגי אי בעי' היקף דירה לעולי רגלים + בי' דברי הריטב"א דהעמידו פסי ביראות אדאורייתא לענין הא דסגי אף בדירה סרוחה להיות מוקף לדירה + רש"י לשיטתו סובר דפסין דמחיצות גרועות ל"ש בהו לר"י היקף דירה אבל ריטב"א לשי' הוכרח לפרש בד"א

דף כב ע"א

סימן ב **בדין בור ממעט מבית סאתים בתוך פסי ביראות** **יט**

לתוס' דאין בור ממעט במחיצות גרועות דפסין א"ש לר"י אבל לרבנן לכאורה לית להו חסרון דמחיצות גרועות + בי' האמת ליעקב דאם נמעט הבור כמאן דליתא תו ליכא התירא דפסין וכמה הערות על דבריו + פסי ביראות אינן מתייחסות להגבלת שטח המקום אלא מסמך גבוליה ולכך לא ש"ב מיעוט + לתוס' דבעלמא בור ממעט בקרפף אפ"ה גזרינן בפסין שמא יטלטל בקרפף יותר מב"ס אף בדליכא בור הממעט + תוס' והרשב"א לשיטתם אזלי אם ר"י משוה פסין לשאר קרפף או דמחמיר בו טפי משאר קרפף + להר"ם בפיה"מ ותורי"ד בור בלא פסין היינו דבור לאו מתשמישי המקום וממעט ויכול להוסיף עוד ב"ס + לרבינו פרץ בור הוא עיקר תשמישו וסיבת ההיתר בפסי ביראות ולכך אינו ממעט להוסיף עוד בית סאתים + להר"ן וגאון יעקב כיון דהוספת ב' אמות גופא משום תקנה נטפל לבור ולא חשיבא תוספת + דרך חדשה של הקרן אורה דאף לר"י פסי ביראות הוקף לדירה אלא דגזרו ביה אטו שאר קרפף דעלמא

סימן ג **בגדר דירה העשויה לאויר** **כו**

מבואר ברש"י דיסוד החסרון דדירה שתשמישה לאויר הוא דדירה בע"כ לא שמה דירה וישוב סוגיא דיומא + סתירת דברי רש"י דחסרון דדירה שתשמישה לאויר משום דאינו דר שם ביום ובליילה + יישוב התוספת שבת והחזו"א לא ניה"ל בדבריו

דף כג ע"א

סימן ד **דברי הראשונים בדעת ריב"ב בדין היקף דירה ביותר מפחות מבית סאתים** **כח**

דברי הרש"ש שיש מקום לומר דאף ר"י ור"ע מודים לריב"ב בחדא דביותר מב"ס ל"מ הוקף לדירה + קשה על רש"י דהא שומירה הוי דירה העשויה לאויר וכן נקט הרשב"א אליבא דאמת + יישוב דעת רש"י עפי"ד החזו"א דשאני קרפף דלא בעי' תורת דירה כולי האי ואף שומירה הוי דירה + תי' התוס' לדעת רש"י דמודו רבנן בקרפף דל"מ היקף דירה ביותר מב"ס וקשה דברש"י מבואר דלא כתי' התוס' + לרש"י ריב"ב בעי מעלה של היקף דירה בפחות מב"ס ואי"ז מתבטל מנזרע רובו ולרא"ש ותו"י ב"ס שאני + דרכו של תוס' ואידך רבנותא דלריב"ב מהני היקף דירה ביותר מב"ס ורק בעינן הכירא בעלמא בפחות מב"ס + בי' דהג"א הוא רק לרש"י ולא לתוס' ודחיית הראי' אף לרש"י דפחות מב"ס לרש"י חלוק מיותר מב"ס לדידן + דברי המ"א דשומירה לאו דירה גמורה דוקא לריב"ב דמחמיר אבל לדידן שפיר הוי דירה גמורה

דף כג ע"ב

סימן ה בדין מרובעת וארכה יתר על פי שנים ברחבה בבית סאתים לד

לרש"י לר"א בעי' לכתחילה ארכו יתר על רחבו ולר"י להיפך והריטב"א הביין ברש"י דר"א לא קפיד + לתוס' תלוי במח' אם נותנין תחומים אלפיים מרובע או עגול וצ"ב דשאני התם דפליגי אם הוסיפו על השיעור + ביאור דמיון התוס' דאלפיים הוא שיעור המתייחס למקום שביתה ולר"ח בן אנטיגנוס מודדין מקום בעיגול + קו' הר"ן דהא ילפינן ממשכן דגם אלכסונא בכלל וי"ל לדברי תוס' והרא"ש דפליגי על מדידת אמה היתירה + קשה לריטב"א דס"ל דלא פליגי על אמה היתירה אלא על מדידת עצם המקום אם נתנו לו בריבוע או בעיגול + יסוד פלוגתת תוס' והריטב"א הוא אי ילפינן צורת המקום ממשכן או מדת המקום + להריטב"א טלטלו במשכן בזויות דאין שבות במקדש כמבואר בתוי"ט והרא"ש פליג על הריטב"א בחדא + דברי המ"ב דדין יתר מפי שנים ברחבו הוא שלא יתארך יותר ממאה אמה וכמה הערות על דבריו + ביאור דברי המ"ב דארכו יתר על פי שנים ברחבו דינו כיותר מ"ב"ס + ס"ד תוס' דפחות מ"ב"ס דלא מחזי כרה"ר כלל לא בעי שומירה אף לריב"ב + שאני ב"ס מפחות מ"ב"ס בפלוגתא דר"ש ורבנן דב"ס דמיא טפי לרה"ר וחשוב מקום בפ"ע להיות קרפף

סימן ו בגדר דין ביטול ברוב זרוע ורוב אינו זרוע מ

לתוס' ס"ד דגמ' דרוב א"א לחדש תורת נזרע אלא מבטלה ולמסקנא אינו דין ביטול אלא קביעת שם + אף דבעלמא אין רוב מחדש דינים בהמיעוט שאני הכא דלאו מדין ביטול הוא אלא מדין קביעות שם + ביאור דברי רש"י דפירש סתמא דברייתא משום ביטול ברוב + ב"י דברי הר"ן דס"ד מדין ביטול ברוב ודוקא היתר באיסור אבל למסקנא מדין קביעות שם אף היתר בהיתר + ב"י דברי תוס' והרא"ש למסקנת הגמ' דאף פחות מ"ב"ס דמיא טפי לדירה והוי קרפף שאינו שלם ולכך מתבטל + האם מיעוט שאינו נזרע שהוא ב"ס בטל לרוב זרוע יותר מ"ב"ס ונ"מ אם יש עליו שם קרפף לגבי שינוי רשויות + למסקנא לאו מדין ביטול ברוב אלא קביעות שם המקום אבל רק שם זרוע חיילא בכולו ולא שם אינו זרוע + כן מבואר בדברי הריטב"א דדוקא שם נזרע חיילא בכולו ולא שם אינו זרוע

סימן ז בדברי הטור דנזרע מיעוטו פחות מ"ב"ס אסור להוציא ממנה לבית מה

תמוה מש"כ הטור דפחות מ"ב"ס אסור ממנה לבית הא לאו קרפף היא וכמה רבוותא פליגי עליה מה"ט + דברי הפרישה דמיעוט הזרוע אינו בטל לרוב הזרוע וקרפף הוא ותמיה על דבריו מהגמ' בלישנא קמא + ב' לשונות בגמ' פליגי אם מיעוט הנזרע פחות מ"ב"ס בטל לרוב שאינו נזרע והטור כלישנא בתרא וכ"מ בתו"ש + ביאור דברי הלישנא בתרא דאין כאן שם אינו זרוע שיחול על המיעוט

סימן ח בענין זרעים מבטלי דירה ויסוד איסור טלטול ביותר מבית סאתים מז

דברי הלבוש וכן מפורש ברש"י דיותר מ"ב"ס מחזי ומיחלף ברה"ר ולכך נאסר בטלטול + משמעות ר"ח ורד"ה וריטב"א ומאירי דיותר מ"ב"ס שלא הוקף לדירה איכא גריעותא בגוף המחיצות + ביאור הדברים דיסוד איסור טלטול בקרפף יותר מ"ב"ס הוא דהוי כאילו ליכא מחיצות ולא רה"י מדרבנן + גם ברשב"א מפורש כהריטב"א דהפקיעו חכמים את המחיצות וזרעים מבטלי כח דירה מן המחיצות + משמע מרש"י דבהיקף שלא לדירה איכא גריעותא בגוף המחיצה דלא הוקף לדירה דומיא דמחיצת שתי בלא ערב + רש"י פי' דברי רבי יוחנן דמחיצה היא אלא שמחוסרת דיורין דמדרבנן בעינן היקף לדירה לאשוויי רה"י + סתירה ברש"י דמשמע דאסור משום דמחליף ברה"ר ולא משום חסרון דירה ועוד הערה על דבריו + ב"י דברי השפ"א בדעת רש"י דעצם הא דלא הוקף לדירה אתי לאחלופי ברה"ר דהא לאו מקום דירה הוא + יישוב קו' הב"מ על תוס' דאף למעלה מ' אסור לטלטל משום דמחזי כרה"ר אף דהכא ל"ש הפקעת מחיצות + ביאור דרכו של החזו"א ביישוב קו' הב"מ דמחמת גודל המקום אין מחיצות ניכרות ביותר מ"ב"ס + הביה"ל הוכיח מהרשב"א דזרעים מבטלי גוף המחיצות ונראה דמלשון רש"י משמע דלא בטלי גוף המחיצות + יסוד ספק הביה"ל אם זרעים מפקיעים דירה של המקום לגמרי ורש"י סובר דלא מפקיעי ולכך חוזרים לאיתנם אח"כ + לרש"י דבעי' מחיצות לדירה לעיקר חלות רה"י מדרבנן שפיר פליג על הר"ם וס"ל דל"מ לשם דירה של אח"כ

סימן ט ביאור קושיית הריטב"א דאין לקרפף הזרוע מחיצות כלל

אין כוונת קו' הריטב"א דלאו רה"י הוא משום דליכא מחיצות דלמה יפסיק חלק שאינו נזרע בינו למחיצות + מבואר בריטב"א ובמאירי דזרעים מבטלי תורת דירה מן המחיצות + בי' קו' הריטב"א דב"ס הוי חלק מקרפף יותר מב"ס דלא חיילא לגבייהו מחיצות של דירה ויהא אסור בטלטול + בי' תי' הא' של הריטב"א דמחיצות של דירה חיילא גם לגבי ב"ס שבה אבל לא ליותר מב"ס מצד עצמה + בי' תי' הבי' של הריטב"א דב"ס הוא מן הצד ואית ליה מחיצות נפרדות ונחשב כמקום בפ"ע של ב"ס + לתי' ב' של הריטב"א אף דמן הצד מקום בפ"ע הוא אפ"ה שייך ביטול ברוב לקבוע שם המקום כולו + בי' דברי החזו"א דדוקא רוב ב"ס זרוע מיתר אויר החצר לקרפף אבל נזרע מיעוטו אין בו דין יותר מב"ס

סימן י דברי הריטב"א דזרעים מבטלי חצר ועיקר שם גינה אינו תלוי בזרעים

בי' דברי הרשב"א והריטב"א דזרעים מבטלי דירה אף בחצר + בי' דברי הריטב"א וכ"מ בטור וש"ע דגינה בעצמותה לאו מקום דירה היא אף בנטע אילנות + משמעות לשון רש"י והרא"ש בדעת רש"י דליכא שם בפ"ע של גינה אלא הכל תלוי בזרעים או אילנות + להדברי חיים זרעים לנוי אסור משום לא פלוג וקשה דל"ש בזה לא פלוג וגם דברי הריטב"א ראי' לסתור + בשו"ת דברי מלכיאלי בי' דעת רש"י דזרע ולבסוף הוקף מותר דבגילוי דעת תליא מילתא וכל שכן דפליג על הדברי חיים

סימן יא בדין זרעים מבטלי דירה בבית סאתים וחצר ודין קרפף בפחות מב"ס

להתו"י ב"ס מותר דהוי דירה ומספק"ל אם זרעים מבטלי דירה שלה ולרש"י ב"ס מותר בלא תורת דירה + רש"י ותו"י לשיטתם אם רה"י בעי תורת דירה + קשה להתו"י דמפורש בגמ' דב"ס שנזרע מותר בטלטול ודרכו של הביה"ל דהנידון לגבי קרפף ושינוי רשות + לדברי הביה"ל להתו"י והרא"ש ב"ס הזרוע לאו קרפף הוא וקשה מכל הסוגיא דהוי קרפף לענין שינוי רשות + להחזו"א זרעים רק מקלשי הדירה והערה על דבריו + אם הרא"ש סבר כתוס' דנזרע רובו פחות מב"ס הוי ככולו נזרע מדוע תלאו בהא דפחות מב"ס הוי קרפף + בי' דברי הרא"ש דכיון דרוב דסוגיין הוא קביעת שם בעינן שם קרפף לחול על כולו + הקרן אורה מוכיח ללישנא בתרא דנזרע רובו פחות מב"ס אוסר הכל מדין רובו ככולו + להקרן אורה פחות מב"ס מבטל המיעוט אף בלא שם קרפף וראי' למשנ"ת בהרא"ש דתלוי בשם קרפף + לדרכינו בדעת הרא"ש מיושב קו' הקרן אורה על תוס' + ביאור המשך דברי הרא"ש והטור דספקי מספק"ל אם זרעים מבטלי דירה גמורה דחצר + יסוד ספיקו של הרא"ש בחצר דהוי מקום דירה גמורה ולית ביה סיבת התקנה האם זרעים מפקי דירה כזה

סימן יב שיטת רש"י בדעת רבי שמעון בחצר וקרפף של ב' בעלים הפרוצים זה לזה

הט"ז גורס ברש"י דלאו חד גברא והריטב"א פירש דקאי על חצר וקרפף בפ"ע וקו' החזו"א על דבריו + דברי המהרש"ל והמהרש"א בדעת רש"י דחצר וקרפף הפרוצים זל"ז אסרי אהדדי בב' בעלים + ביאור דברי המהרש"א ע"פ היד דוד וחידושי הר"ן דהיכא דנפרצו אהדדי ניכר שינוי בעלים לאסור זע"ז + רש"י לשיטתו דבחצר וקרפף הפרוצים זל"ז אף לר"ש בעי חד גברא א"כ בע"כ רבנן פליגי אף בחד גברא + כמה הערות על דברי המהרש"א בדעת רש"י וביאור דרכו של השב יעקב

סימן יג בדין כלים ששבתו בבית אם מותר להוציאן מחצר לקרפף לר"ש בחד גברא

בי' נידון הריטב"א אם קרפף לר"ש הוא כחצר ממש אף לגבי בית או רק לגבי חצר אבל לא לגבי בית דגרע מחצר + מבואר ברשב"א דבכלים ששבתו מודה ר"ש דחצר וקרפף ב' רשויות ונ"מ אם גם מבית לקרפף אסור בחד גברא + קשה להר"ן דפי' כריטב"א דקרפף משונה מבית טפי מחצר ואפ"ה הוכיח מרבנן לר"ש לגבי חדר גברא

דף כד ע"א

סימן יד בענין הקיף לשם דירה אע"פ שעדיין באין שם בית **פא**

מח' ר"ם עם רש"י והרשב"א אם מהני עשיית מחיצות לשם דירה של אח"כ או בעינין בית בשעת עשייתו + ביאור קו' המ"מ היאך מהני דעתו לדור בקרפף דלאו מקום דירה הוא וכן מבואר במעשה רוקח + תי' המעשה רוקח והתו"ח דדעתו לדור שם עושהו לדירה והשעה"צ הוסיף דע"ז תו לא מחזי כרה"ר + המור וקציעה חידש דלהר"ם מהני אפי' אין דעתו לעשות הקרפף עצמו למקום דירה רק לפותחו + הערת החזו"א על המור וקציעה ולכן חילק דדוקא בחצר דמשמשת את הבית מהני לשם בית שיבנה בה לבסוף + רש"י והרשב"א פליגי על הר"ם ולא מהני לשם דירה כלל ובעינין בית בפועל בשעת עשיית המחיצות + היה אפשר לפרש מח' רש"י והר"ם אם היקף לדירה משום הכירא או דין מצד גוף עשיית המחיצות לדירה + מוכח דאף הרשב"א מודה דתיקונו מצד עשיית המחיצות ואפ"ה לא סגי בעשייה לשם דירה בלחוד + י"ל דפליגי אם דירה ועשיית מחיצות ב' דינים הם או לא ויש לדחות דפליגי אם דעת לשם דירה מהני + ביאור מה שמצדד המור וקציעה דעשייה לשם דירה מהני אף בלא דירה לבסוף + להתוספת שבת אף אם אח"כ נפל הבית מותר הואיל וכבר נעשו המחיצות לדירה ולמור וקציעה פשיטא דמותר + ביאור קו' הביה"ל דכיון דנפל הבית לאו מקום דירה הוא ותו ממילא דפקע תורת דירה מן המחיצות + ב' התו"ש דדוקא זרעים מפקעי דירה אבל בלא בית ליכא הפקעה רק דבעינין בית לאשוויי מחיצות לדירה + גם לרש"י דהתיקון הוא מצד תורת מקום דירה א"ש דברי התו"ש דאף אם נפל הבית לא פקע תורת דירה

סימן טו מחלוקת רש"י וריטב"א בגדר פורץ פרצה יותר מ' וגודרה ומעמידה על י' **צג**

לרש"י פרץ יתר מ' תו ליכא מחיצות כלל וכחזר והקיף כולו לדירה ולריטב"א רק אותה מחיצה היא לדירה + ב' מח' רש"י וריטב"א אם יש ראי' מהרחיק מחיצה דסגי במחיצה אחת לדירה + ביאור מח' רש"י וריטב"א לשיטתם בפרץ יתר מ' וחזר וגדרו אם הוי היקף בכלולו או רק באותה מחיצה + לרש"י דתורת מתיר הוא שם מקום דירה תלוי בהיקף ולריטב"א שהפקיעו המחיצות בעינין גוף מחיצה לדירה

סימן טז פלוגתת רש"י וריטב"א בביאור ספק הגמ' בפרץ אמה וגדר אמה **צו**

לרש"י מספק"ל אי דייננין מחיצה חדשה ולריטב"א אם חוזר ונעור עשיית היקף מעיקרא + לשיטתם אולי דלריטב"א יסוד איסור טלטול דמחזי כרה"ר ולרש"י משום דלאו מקום דירה הוא + גם לרש"י בעינין עשיית מחיצה לדירה וגם לריטב"א אין הדבר תלוי בעשייה כי אם בדין פנים חדשות + לרש"י והריטב"א ספק הגמ' הוא אי אמרינן פנים חדשות באו לכאן ותו ממילא דאיכא עשייה + ראי' מדברי החת"ס דאם פנים חדשות באו לכאן תו ממילא דאיכא עשייה גמורה דמעיקרא

סימן יז סוגיא דאדעתא דבי דרי **צט**

להריטב"א ס"ד דההיקף היה לשם גורן ולרש"י ס"ד דפתיחת הבית היתה לשם גורן + גם הטור כרש"י ומבואר בגאון יעקב דס"ד דגמ' דאם לא פתחו לשם היקף דירה כאילו אין כאן פתח לרחבה + להמ"ב לדרוכו של רש"י גם למסקנא בעינין פתח לשם דירה ובזה מובן לשון ר"נ דפתח מתירו + לרש"י דבעינין מקום דירה לרה"י מדרבנן כוונה לשם דירה לא מעלה ומוריד להיקף לדירה + להריטב"א דהיקף דירה להכירא דמחיצות איכא נ"מ טובא בכוונת דירה ולשיטתו פירש רחבה כהראב"ד + רבינו פרץ פירש כרש"י מצד פתח לשם דירה אלא פליגי אם בעינין פתוח לדירה ממש בלא הפסק + צ"ב מש"כ רש"י דצריך לחזור ולהקיפו לשם תשמיש דירה הא לרש"י אינו תלוי בכוונה אלא בפתוח לבית + להר"ם א"ש דמכוון להשתמש ברחבה עצמה אבל לרש"י לא סגי בזה לדירה וגם אינה נטפלת לבית שבמבוי + לרש"י רחבה נטפלת לבית שבמבוי אלא דכיון דאינה פתוחה לבית להדיא בעי כוונת שימוש לייחסו אליה

סימן יח בגדר דין פתח ולבסוף הוקף
 דברי הלבוש דמקור פתח ולבסוף הוקף ממשכן ותמיה על דבריו דמשכן היה ב"ס וא"צ היקף דירה + מקור לפתח ולבסוף הוקף ממדידת תחומין מחומת העיר שהיא דוקא בישב ולבסוף הוקף + במאירי ובמ"ב פי' כנ"ל דפתח ולבסוף הוקף מצד עשיית מחיצות לדירה ומה"ט חצר סגי בהוקף ולבסוף פתח + כ"מ מבוסתנא דלגוואי עבידן לבראי לא עבידן וכ"מ מנבלעו מחיצות וגם פליגי אי מהני הוקף לשם דירה + כן מבואר מדברי החת"ס בב' מקומות דפתח ולבסוף הוקף מדין עשיית מחיצות לדירה

סימן יט סוגיא דמים מבטלים דירה
 דברי רש"י וב' דרכים בתוס' בביאור דברי רב אשי + בי' דברי רש"י ודרך הראשון בתוס' והריטב"א דעמוק עשרה מבטל תורת מקום הראשון ולא מקום דירה הוא + בי' אחר בתוס' וריטב"א דבעומק עשרה הדר הדין דאף דחזי לתשמיש לאו מקום דירה וברש"י מוכח דלא פי' כן + לרש"י דוקא ראוי לשתיה אבל לכביסה לא דמי לנטעים ובטל ממנה דירה ולאפוקי דברי השעה"צ + דרך הב' בתוס' דעומק עשרה אינו מבטל מקום דירה רק דאין דרך מקום מים ביותר מב"ס ונ"מ בין ב' פירושים + להרשב"א פחות מעשרה עדיין תורת דירה ראשונה עליו ורק דאיכא מניעה לשעה מלהשתמש בו + ספר הבתים דוחה ראיית הרשב"א דתשמיש בדוחק לאו תשמיש ובי' ראיית הרשב"א מצד ביטול מקום דירה + להב"י רש"י כהרשב"א דאף לא חזי בעי עשרה וכ"כ ביה"ל בדעת הריטב"א וכמה הערות בדבריהם + ביאור דברי הריטב"א לדרכו של הביה"ל דאם איכא עשרה אף מים דחזי לא שמיה דירה + ביאור ראיית הרא"ש דלא חזי א"צ עשרה ויקשה לפי"ז על הרשב"א דפליגי עליה + יישוב הקרבן נתנאל ועוד דרך אחרת ביישוב דעת הרשב"א + בי' שו"ט של תוס' הרא"ש אם חזי לתשמישתא פחות מעשרה דינו כחצר או קרפף

דף כד ע"ב

סימן כ סוגיא דשביל ורחבה
 לתוס' שביל לצד הרחבה רחב י' ומהני לחי ולצד הנהר פרוץ יתר מי' דפחות מזה א"צ מחיצה או סגי בלחי + קר' תוס' הרא"ש והרשב"א דהיאך מהני מחיצה אגודא דנהרא הא עדיין הרחבה עצמה סתומה ועומדת + צ"ב דברי הריטב"א דאף דהרחבה סתומה ועומדת מהני מחיצה דשביל מדין מגו + מגו דהוי דופן לסוכה דהוי מחיצה גם לשבת אמרינן אין היתר לחצאין אבל הכא ליכא תורת מחיצה לגבי רחבה + בי' גווני היקף דירה הא דשמואל דפורץ וחוזר ומקיף ודין מגו דמחדש דבר במחיצות הראשונות + להריטב"א מחיצה אגודא לאו מדין עשיית מחיצה אלא מצרף השביל לרחבה ומחדש בה דירה כמו במגו דלחי + לתוס' הרא"ש שביל הפרוץ לרחבה לית ביה דיורין וטפל לקרפף שלא הוקף לדירה והקיפה לדירה מהני גם לרחבה + דרכו של רבינו פרץ דמחיצה שלימה דשביל הנטפל לרחבה מהני אפי' בלא פירצה לחול ברחבה להיקף דירה + הרשב"א פירש דכיון דשביל בעי מחיצה מהני נמי להקיף רחבה לדירה וצ"ב דהא שביל סתום ועומד הוא + פירוש הגאון יעקב והחזו"א דמגו דמהני לשביל מהני לרחבה וצ"ב דהא שביל סתום ועומד הוא + ביאור הגאון יעקב דמגו דאיכא חשיבות למחיצה עליונה דשביל איכא חשיבות לגבי רחבה + מפורש בדברי הרשב"א דלא כגאון יעקב דשביל ורחבה חד מקום הוא ולא מהני לרחבה מדין מגו כמו בלחי + להרשב"א ותוס' מחיצה ע"ג מחיצה מבטל התחתונה וחיילא גם לגבי רחבה שהשביל נטפל אליה

סימן כא אי אמרינן במחיצות עליונות הוא דר בגודא דנהרא
 י"ל לרש"י דהגודא א"צ היקף דירה כי אם שיצטרף לשביל וככה"ג לא איכפ"ל דדר במחיצות עליונות + גם הריטב"א והגאון יעקב והחזו"א לא אוקמוהו לרש"י בתל כאו"א לפי דרכו + משמעות לשון רש"י דמיירי בתל ממה שמדמה רש"י הא דסוגיין למחיצה ע"ג מחיצה דעלמא + פשיטא לאביי דאין מחיצה ע"ג מחיצה רק דס"ד דלגבי צירוף שביל לרחבה מהני מחיצה ע"ג מחיצה

סימן כב חילוק בין פירצה יתר מעשר לפרוץ במלואו לגבי היקף דירה **קנט**
 הערה על רש"י ודברי הריטב"א דמחלק בין פרוץ במלואו לפירצה יתר מעשר + אף דבעלמא פירצה יתר מעשר שוה לפרוץ במלואו לגבי הכירא דהיקף דירה חלוקים זמ"ז

דף כה ע"א

סימן כג בענין מיעוט אילנות ובור בקרפף יותר מבית סאתים **קל**
 ב' דברי הרשב"א דמדת המקום הוקבעה כפי שימוש ואלין ובור משמשי המקום נמדדין עמה + נ"מ בין רש"י והרשב"א בדבר המשמש ואין דרכו להיות שם לרש"י תלוי בדרך ולרשב"א בשימוש + הב"ח מחק לשון רש"י 'ולא בטל היקף קמא' ובי' גירסא שלנו דמהני למעט השטח אף בלא הפקעת מחיצות + צידד הגאו"י לרש"י דאם קדם אילנות להיקף ממעט אלא דלפי הרשב"א אין לחלק וכ"מ בדברי רש"י עצמו + לתוס' דוקא אילנות הגדלים שם בכלל המקום ולא ממעטי משא"כ בור הוי כמו עמוד דדבר דעומד לעצמו וממעט + בי' ראיית הרשב"א הובא בר"ן דמים כאילנות דלא מבטלי דירה דמשמשי המקום הן וה"ה דלא ממעטי + מים עמוקים עשרה אף דממעטי מדת המקום אפ"ה מבטלי תשמיש דירה + נראה דלכו"ע במים שנכנסו במקרה ולשעה לא חשיבי למעט את המקום

סימן כד בדין עמוד פחות מעשרה אם הוי מיעוט **קלו**
 ביאור דברי תוס' הרא"ש דעמוד פחות מ' אינו ממעט דבעינן למעט כל שטח עשרה של רשות כרמלית + מנחת זכרון וגאו"י כתוס' הרא"ש דבעינן ' למעט כל גובה רשות כרמלית ועוד דאין כרמלית ממעט כרמלית + מח' רש"י וריטב"א אם רב שימי קאי גם על עמוד פחות מג' ומח' הגר"א והגאון יעקב בדעת המחבר + להגאו"י המחבר פסק כרבה וכיון דלא בעי מקום חשוב ג' ממילא נשמע דלא בעינן מחיצה עשרה + בי' עומק פלוגתת המחבר עם תוס' הרא"ש ע"פ מח' הר"ן עם אידך רבוותא בגדר אין אויר קירוי מייתרו

סימן כה בפלוגתת רש"י והרמב"ם בדין מיעוט עמוד באמצע **קמ**
 להב"י פשיטא דלכו"ע עמוד ממעט באמצע כאילנות ובור ומח' רש"י ור"ם אם פחות מג' ממעט באמצע + לרש"י אמרינן לבוד כמאן דליתא בעמוד באמצע והר"ם לית ליה כי אם לבוד כסמוך וזה ל"ש באמצע + להר"ם עמוד פחות מג' רוחב סמוך לכותל אינו ממעט דאינו נידון בפ"ע אלא נטפל לכותל + דרכו של המאמר מרדכי וכן נקט השעה"צ דהר"ם חולק על רש"י לחומרא דאין עמוד ממעט כלל באמצע + אולי כוונת המאמר מרדכי דעמוד באמצע משמש הרשות והוי כאילנות דאינם ממעטים וכמה הערות על דבריו + הבנת המאמר מרדכי בכוונת הרמ"ך דהרחיק העמוד פחות מג' לכותל ודרך אחרת בדברי הרמ"ך כדעת הבי"י + למרכבת המשנה ומנחת זכרון ברש"י עמוד סמוך לכותל ממעט אף פחות מג' כטיט והר"ם סובר דלא דמי לטיט + הרחיק פחות מג' וטיט ש"ב מיעוט מדין הכנסת מחיצות אבל עמוד לאו מחיצה בפ"ע וגם אינו בטל לראשונה + ביאור דעת מרכבת המשנה ומנחת זכרון כהגאון יעקב ומלבושי יו"ט דמצרפינן אויר לשיעור ג"ט למעט

סימן כו בדין הרחיק מחיצה מן הראשונה אם הוי מחיצה חדשה לדירה **קמו**
 דעת הר"ם דדוקא אמה אמה דליתא לראשונה אבל הכא דעדיין ראשונה קיימת ליכא חידוש מחיצה + דעת הרא"ש דסגי במחיצה יתר מעשר הרואה פני הרשות והראשונה ממילא בטלה כמו באמה אמה + ביאור דעת הריטב"א דבעינן מחיצה על פני כולו דבלא"ה עדיין מחיצה הראשונה ניכרת ולא בטלה + ביאור כוונת הריטב"א דבעינן לעשות מחיצה לכל הרוח בין מרובה ובין מועט + להריטב"א אמה אמה הוי עשיית מחיצה משא"כ הכא והרא"ש כרש"י דאזלינן בתר מחיצה הרואה פני הרשות + ביאור פלוגתת רש"י והריטב"א ביסוד החסרון דיותר מב"ס אם הפקיעו המחיצות או דבעינן מחיצות לדירה + דרכו של הנפש חיה בדעת הרא"ש והריטב"א וכמה הערות בדבריו + עוד כמה ספיקות של הנפש חיה וביאור הנ"מ בין דרכו לדרכינו בהבנת הרא"ש והריטב"א

סימן כז בדין לבוד כמאן דליתא ואין לבוד להחמיר קנה

קו' החכם צבי דאין לבוד להחמיר וי"ל דהכא לבוד כמאן דליתא וזהו אף להחמיר + עמוד שאינו רחב ג' הוא יסוד הדין לבוד כמאן דליתא וזה שפיר אמרינן אף להחמיר + יסוד לדברינו מדברי המ"א והפמ"ג דכמה דיני לבוד איכא ולא בכלום אמרינן אין לבוד להחמיר

סימן כח בענין טח בטיט וכן הרחיק מחיצה פחות מג' אי הוי מיעוט קנז

לתורי"ד טיט לעולם ממעט ובעומד בפ"ע הוי מחיצה להיקף דירה ולרש"י בטל להכותל ולא מחיצה בפ"ע + לרש"י אם נתעבה מתחילה ממעט אבל כל שכבר הוקבע יותר מב"ס ל"מ טיט העומד מאליו למעט + טיט אינו ממעט מדין עמוד אלא מדין נתעבה כותל הראשון ובאינו עומד לעצמו אינו נחשב כנתעבה + ביאור דברי הגאון דאם הטיח כולו או לחזקו וליפותו אפשר לדרונו כנתעבה אף באין הטיט עומד לעצמו + ספק הגאון אי סגי בטיט כל שהוא או בעי' ד' כמחיצה כדין מיעוטו והמ"ב דס"ל מדין עמוד בעי עובי ג' + המ"ב לשיטתו חולק על הגאון דל"מ הטיח כולו דממעט מדין עמוד ובאינו עומד לעצמו לא חשיבא + לרש"י הרחיק פחות מג' אף דלאו מחיצה חדשה מ"מ ודאי הכניס המחיצות להגביל ולמעט הרשות + להר"ם הרחיק ג' הוי רק מחיצה חדשה למעט ופחות מג' לאו מחיצה בפ"ע וראשונה במקומה עומדת + סמך מדברי הגאון יעקב בדעת רש"י דעמוד לחוד ומחיצה לחוד + מח' המלבושי יו"ט עם הא"ר והשעה"צ אם גם רש"י מודה דלא מצרפינן אויר כסתום לשיעור ג' למעט + למלבושי יו"ט פליגי הר"ם ורש"י אי מצרפינן אויר לשיעור ג"ט ולהא"ר ושעה"צ אף לרש"י לא מצרפינן + הוכחה מדברי רש"י והמ"מ דמחיצה ממעטת אפי' רחוקה מג"ט דלא בעינן צירוף אויר אלא מדין הגבלת מחיצה

סימן כט ביאור לישנא קמא ולישנא דרב שימי ודעות הראשונים לדינא קסז

יש לחקור לרב שימי אם פליגי ר"ח ורב המנונא אם פחות מג' מחיצה בפ"ע או אם מהני מחיצה ע"ג מחיצה + מח' רבה ורבא אם פחות מג' מקום חשוב ומח' ר"ח ורב המנונא בשיעור מחיצה חדשה ונ"מ בעמוד פחות מג' + ריטב"א בשם מורו דבעמוד לכו"ע פחות מג' לא חשיבא ורבה מחדש דפחות מג' הוי מחיצה בפ"ע + נ"מ בין רש"י למורו של הריטב"א אם לרבה מהני מחיצה ע"ג מחיצה + תי' הריטב"א לדעת מורו דשאני תל דעשוי מאליו, ורבינו פרץ תי' להיפך דעדיף מחיצה ע"ג מחיצה + מוכח מדברי התורי"ד והראב"ד דסבירא להו כדעת מורו של הריטב"א + להראב"ד מחיצה ע"ג מחיצה גרע מהרחיק פחות מג' ולהיפך מרבינו פרץ דמחיצה ע"ג מחיצה עדיפא + יתכן דהריטב"א פסק כרבא משום דרב ששת ורב המנונא סברי כוותיה + הרא"ש בשם מהר"ם דהלכה כדברי המיקל דוקא בעירוב ולא במחיצות ובתנאים ולא באמוראים + נקט הרא"ש כהר"ם דקי"ל כרבא במקום תלמידו רבא וביאור הכרח הרא"ש לפרש כן בדעת הר"ם + סתירת פסקי הטור אם כרבא או רבה ויש להקדים דלהרא"ש ליכא הכא הלכה כדברי המיקל ודלא כמהר"ם + דרכו של הק"נ ככוונת מהר"ם וקושיא על דבריו מפסקי מהר"ם דמוכח דמהר"ם חזר מדבריו + לפי חזרת מהר"ם הו"ל לשנות הדין גם בעמוד אלא דכיון דסובר כמורו של הריטב"א ליכא נ"מ בזה + להק"נ מסיק הרא"ש כר"ח דהלכה כמיקל בעירוב ועכ"ז פסק כלישנא קמא כסתמא דגמ' והק' על הטור לפי"ז + באופ"א קצת מהק"נ דהטור סובר כרש"י דרב שימי קאי אף על עמוד אבל מהר"ם סובר כמורו של הריטב"א + בי' דברי הגר"א בדעת הרא"ש והטור דלמסקנא הלכה כדברי המיקל כרב שימי ובע"כ לפסוק כרבא + ב' קו' הגאון על הגר"א ויישוב קו' ב' בתלית טיט בעמוד והרחיק דבעינן דבר חשוב לגבי היכר דירה

סימן ל ביאור דעת רב חסדא דמחיצה ע"ג מחיצה מועיל להיקף דירה קעט

בי' האו"ש דמחיצה ע"ג מחיצה לשם דירה דומה לכתב ע"ג כתב לשמה ובי' רבינו פרץ לפי"ז + הערה על דמיון האו"ש דשאני כתב ע"ג כתב דלשמה הוא קיום דין בגוף הכתב אבל הכא ליכא היקף חדש + אולי כוונת האו"ש דמחיצה לשם דירה מהני להפקיע מחזי כרה"ר + דרך האו"ש לא א"ש לדעת הר"ם דסובר דהרחיק מחיצה לא מהני ודוקא תל מהני בהרחיק וע"ג מחיצה + בי' הריטב"א ור"פ דהרחיק מחיצה פחות מג' מתל העשוי מאליו מגלה דעתו שעושהו לשם דירה + לריטב"א מחיצה ע"ג מחיצה איכא היכר לדריים על התל ומחיצה בכלל הרשות ומהני לה + כמה הערות על דברי הריטב"א + בין הריטב"א ובין ר"פ

סברי דמהני גילוי דעת להיקף דירה אלא פליגי אם עדיף בהרחיק או ע"ג מחיצה + פלוגתת רבינו פרץ והריטב"א ביתר ביאור קצת וביאור דעת הר"ם לפי"ז + לחידוש המאירי לכו"ע מהני נתן מחיצה למטה תוך ג' ופליגי אם הרחיק למעלה ע"ג התל + מתבאר מכמה ראשונים דאף דבעלמא מחיצה העשויה מאליה שמה מחיצה מ"מ גרע הוא לגבי היכר דירה

סימן לא בענין הואיל ובמחיצות עליונות הוא דר **קפו**

לרש"י במחיצות עליונות הוא דר היינו דהם המה הרואה פני הרשות + מח' תוס' וריטב"א בדעת רש"י אי אמרינן במחיצות עליונות הוא דר במחיצות על שפת התל + ב"י הריטב"א ע"פ הרשב"א דעל שפת התל נראה כתוספת בעלמא ולתוס' ליכא חסרון הכירא בכה"ג + יישוב קו' הראשונים על רש"י דמצד הדין נתבטלו מחיצות התחתונות ומשום הכירא סגי להכניסו פחות מג' + ב"י אחר ברש"י דמיירי בהרחיק ד' וסד"א דמצטרפי להיות חד מחיצה קמ"ל דניכר מחיצה בפ"ע + לגירסת רש"י מיושב קו' הגאון יעקב דמודה רב חסדא על התל ולא נקט לשון על שפת התל + המאירי חולק על תוס' דאף 'מחיצות עליונות הוא דר' מיירי בתל הסמוך לקרפף ומהני ליה מדין מגו + דרכו של המאירי בבית הבחירה דליכא יותר מב"ס על התל ומחיצה על שפת החיצון ותל רשות א' עם הקרפף + הר"ם כהריטב"א דאב"י ורבא פליגי על ר"ח ולית להו דבמחיצות עליונות הוא דר ופסק כוותייהו + דברי המרכבת המשנה דלהר"ם סובר רב המנונא דרב ששת פליג אף במחיצות עליונות והערה על דבריו + ביאור מדוע לא אמרינן במחיצות עליונות הוא דר לגבי קונה בנכסי הגר

סימן לב ביאור ספק הגמ' אם מהני מחיצות שנבלעו להיקף דירה **קצג**

ב"י הקרן אורה דספק הגמ' אם הצורך שיש לנו כשנבלעו עליונות מצטרף לעשיית הוספת מחיצה עליונה + כן מפורש בדברי המ"ב והביה"ל דהוספת עליונות שמיה עשייה אלא שבעוד התחתונות קיימות אין צורך בהן + להנ"ל ניחא דלא מספק"ל לגמ' בנתן מחיצה תוך ג' ונבלעה הראשונה דבכה"ג אין כאן עשיית מחיצה כלל + החת"ס ב"י דברי מהרי"ל דמעביר קולמוס על דיו כהה להכשירו מהא דנבלעו וקו' מהרש"ם דממ"נ פסול + קו' על החת"ס ומהרי"ל דלהוי שלא כסדרן ועוד יוכיח מנכסי הגר דנבלעו לא מהני גם לכתובה לשמה + ב"י החת"ס ומהרי"ל דהעברת דיו על דיו כהה היא כתיבה של התחדשות הישנה וראי' מנבלעו דכוותיה + דברי הקרן אורה בביאור ספק הגמ' מתבארים מתוך דברי רש"י + קו' הקרן אורה דמה ענין מחיצה הנעשית בשבת לספק הגמ' והערה מלשון רש"י על הקרן אורה + להרש"ש ספק אמה אמה וספק דנבלעו חד ספיקא הוא וראי' לכאורה דב' ספיקות נפרדים המה + ביאור דרכו של הרש"ש דספק הגמ' הוא במחיצה העשויה בשבת לגבי היקף דירה

סימן לג בדין שדא ליפתא ומחיצה ע"ג מחיצה לגבי קנין בנכסי הגר **ר**

צייד הרש"ש דאם השריש ליפתא קודם דרפך השני ראשון קנה ודלא כדמשמע מרש"י דאף בזה שני קנה + ב"י הספק לרש"ש אם עד שנשתרש לאו מעשה קנין או דהוי מעשה קנין רק שלא נתקיים התנאי + לרש"י בלא השרשה לא עשה כלום וספק הגמ' הוא אי בעינן מידי דמהני בשעת עשייתו ממש + נידון אם דברי הרש"ש תואמים לרשב"ם בסוגיא שם

סימן לד בדברי התורת חיים אם מהני להשלים שיעור מחיצה עשרה לדירה **רג**

דברי התו"ח דמחיצה פחות מ" מחיצה היא אלא שאינה מחיצה גמורה ולכך בעינן נבלעה כל מחיצה עליונה + התרומה"ד פליג על התו"ח וס"ל דמחיצה פחות מעשרה לאו מחיצה היא כלל ואף המשלימו לעשרה מהני + גם הריטב"א והרש"ש נקטו בפשיטות כהתרומה"ד דאף השלמת מחיצה לעשרה לדירה מהני + מוכח מדברי הראשונים דס"ל דמצטרפי גידוד עם מחיצה הסמוכה לה בע"כ כאו"א לאו מחיצה בפ"ע + הערה על דברי התו"ח מדוע באמת לא מהני השלמת שיעור מחיצה עשרה לדירה + את"ל דרש"י ס"ל כתו"ח הא דאוקמיה בנבלעה בשבת היינו משום דאם נבלעה מע"ש ונשלמה בשבת איכא היכר דירה + י"ל דרש"י פליג על התו"ח ומהני השלמת שיעור עשרה לדירה ודוקא בנבלע בעינן כולו כדי לדון חסרון מחיצה + י"ל ע' לדעת החולקים על התו"ח אם הוסיף טפח על מחיצה עשרה ואח"כ נבלעה התחתונה טפח + לדעת התו"ח י"ל ע' בנותן מחיצה עשרה תוך ג' למחיצה ראשונה של ט' טפחים דבכה"ג מבטל לראשונה

סימן לה ביאור דברי התרומה"ד והגר"א אם מהני נטילת התל לעשות מחיצה לדירה רי

דברי התרומה"ד ליתן עפר פחות מט' בצד כותל של י"ט טפחים ולנוטלו דע"ז נתחדש כותל ראשון לדירה + דברי השער הציון בביאור כוונת התרומה"ד דאוקמיה בכותל י"ט טפחים ותל פחות מט' מעט + מ"א ע"פ מחצה"ש דתל י' תוך ג' מהני להיקף דירה דבעוד ט' ומחצה אינה בטילה ואח"כ נשלם למחיצה י' + פמ"ג בדעת המ"א דתל גבוה י' ורחב ד' דל מהכא הרוחב והוי כמרוחק ג"ט ואיך רבוותא ס"ל דכולו בטל לכותל + דברי הביה"ל דנותן תל כדי לבטל המחיצה עדיף טפי + ביאור דברי הביה"ל דהואיל ונתן שם התל כדי לבטל המחיצה מהני דעתו בזה לקבוע היקף דירה + להגר"א כוונת התרומה"ד דמהני הסרת התל משום דלא בעינן עשיית מחיצה לדירה והגר"א חולק דבעינן עשייה + ב"י ת"י הביה"ל לקו' הגר"א דנתן מחיצה ב' לפני הא' לא נפרץ גוף המחיצה דנוכל לדון עשייה בהסרתה + הגר"א סובר כנפש חיה דהא דמהני הרחיק מחיצה דדיינינן כאילו נפרצה הראשונה ממש + קו' השעה"צ ממ"נ אם הסרת התל הוי עשוי מאליו ליכא ראי' מנבלעו ואם הוי עשיית מחיצה א"צ ראי' + גם התרומה"ד מודה דבעינן עשיית מחיצה לדירה אלא דמוכיח מנבלעו דלא בעינן עשייה גמורה מצד עצמה + יישוב קו' השעה"צ דהסרת התל לאו עשיית מחיצה דלא בטל להרשות כי אם דאיכא גילוי דעת לעשיית מחיצה + דרך אחרת בבי' התרומה"ד בהקדם פלוגתת הראשונים אי מהני צירוף ב' מחיצות אהדדי ברה"י + תל פחות מ' הו"ל נתעבה הכותל ונתחלק לב' מחיצות ותרומה"ד כהתו"י והרא"ש דלא מצטרפי אהדדי + יישוב קו' השעה"צ דתל אינו בטל להרשות אלא להכותל וחלקו לשנים אין הסרתו עשייה גמורה של מחיצה + זהו בי' כוונת הלבוש דע"י התל נתחלקה המחיצה לשתיים + גם הביה"ל עצמו פירש בדרך אחרת מהגר"א וככל דברינו דהמחיצה נתחלקה לשתיים + יישוב לשון התרומה"ד דהואיל ואיכא דריסת רגל על התל הו"ל מקום חשוב לחלק המחיצה לשתיים + דרכו של החזו"א בבי' התרומה"ד דאף דלא חידש מצד דין מחיצה להיכר דירה סגי אם חידש בפעולת המחיצה + תועיל הסרת התל אף בכותל כ' כאילו חפר כל הרשות דלכו"ע מהני וצ"ל דחפר כולו עדיף טפי

סימן לו בענין קרפף מקורה אם דינו ככרמלית והמסתעף רכג

לס"ד דגמ' דפליגי בפי תקרה צ"ב לשון אויר קירווי מיתרו + להריטב"א דרבה מחדש דקרפף מקורה שמה כרמלית א"ש לשון אויר קירווי מיתרו + ראי' לדברי הריטב"א מספינה כפויה על פיה דהוי כרמלית + החזו"א הוכיח מאילן המיסך דאף מקורה הוי כרמלית וכן הוכיחו האחרונים מדברי רש"י בדירה העשויה לאויר + גם בדברי הרשב"א בכמה מקומות מבואר כריטב"א דאף מקורה שמה כרמלית + הרשב"א והריטב"א לשיטתם דחכמים הפקיעו המחיצות ולכן קירווי לדירה לא מהני עד דחוזר ומקיפו לדירה + א"א להפקיע מחזי כרה"ר ע"י קירווי דבעינן לעשות כמו שתקנו חכמים להקיפו לדירה + שאני עמוד דמפקיע סיבת התקנה ע"י מיעוט גודל המקום אבל מקורה עדיין סיבת התקנה במקומה עומדת + לתוס' קרפף מקורה לא שמה כרמלית וכן דייק הביה"ל מהרמב"ם וכן משמע מרבינו חננאל והערורן + הפמ"ג והיד דוד וכ"מ בחזו"א הבינו בדעת התוס' דקרפף מקורה לא מחזי כרה"ר דאו' ומעיקרא לא גזרו עליה + יישוב קו' החזו"א על הביה"ל דס"ל דבנין חשוב מקורה לא מחזי כרה"ר ומעיקרא לא גזרו עליה + מח' תוס' וריטב"א אם קירווי דומה לעמוד ונחלקו אם העמידו הגזירה על שטח יותר מב"ס או על מקום דמחזי כרה"ר + קשה לתוס' מרבה ורבי זירא בסוגיין דמבואר דקרפף מקורה שמה כרמלית וגם מרש"י מוכח כן ודלא כפי' התוס' בדבריו + אין לומר דאף דמקורה לאו כרמלית אפ"ה מיתר לקרפף דהא סו"ס ליכא שטח של יותר מב"ס שלא הוקף לדירה + יש לצדד לתוס' דרבה ורבי זירא קאי אליבא דרבנן דקרפף וחצר ב' רשויות הן ואין לדון היקף דירה לגבי הקרפף + דוחק לומר דרבה ורבי זירא פליגי כרבנן דלא קי"ל כותייהו וכ"מ בחזו"א וגם דמקורה אינו תלוי בר"ש ורבנן + ביאור דברי הפמ"ג דאף דבעלמא מקורה לא מחזי כרה"ר הכא דרובו אינו מקורה עדיין מחזי כרה"ר + ביאור חדש בכוונת תוס' בדעת רש"י דאם קירהו לשם דירה מהני מדין היקף דירה וספינה ואילן המיסך לא קירהו לדירה + מחילוק הפמ"ג בין קירהו ע"י אדם או מקורה מאליו מוכח כנ"ל דמקורה מדין היקף דירה ולכך בעינן ע"י אדם + קשה דאם מקורה מהני מדין היקף דירה היאך חילק הפמ"ג דברובו אינו מקורה לא מהני הא סו"ס הוקף לדירה + ב"י קו' הגאו"י דנהי דאף שנפרצה עדיין נשארה החצר מוקפת לדירה מ"מ ניזיל בתר רובא דקרפף דלא הוקף לדירה + ביאור דברי רש"י דחצר דבעצמותה מקום דירה היא מעיקרא לא נאמר בה שיעור יותר מב"ס +

הפמ"ג סובר כהגאון יעקב דביטול ברוב שייך אף לגבי דין היקף דירה ואם רובו אינו מקורה אסור + צ"ע ראיית התוס' מסוגיין - הקדמה לדרכו של החזו"א - פלוגתת רש"י ותוס' בפי תקרה בד' רוחותיה + החזו"א ראיית התוס' ממסקנת הגמ' בערסלא דליכא פ"ת ולר"ז מקורה לאו כרמלית וקשה דלרש"י אין ראייה + להרשב"א בעבה"ק רש"י בפרק כל גגות פסק כרבה בסוגיין דלא אמרינן פ"ת באורזילא + בטור מוכח דבעלמא אף לר"ז ליכא פ"ת בגג משופע ודוקא הכא בקרפף מקורה מקלינן כאילו איכא פ"ת וכ"כ הפ"ר + צ"ב דמאי שנא קרפף מקורה מאכסדרה הפרוצה לרה"ר דהוא ג"כ מדרבנן ועוד קשה דהב"י סותר את עצמו בדעת הטור + דקדוק בלשון רש"י 'כאילו לא קירוהו' דלכאורה שפת יתר הוא דאף אם קירוהו הוי כרמלית רק דליכא פי תקרה + מוכח מלשון רש"י דקירווי לשם דירה מהני והכא מקלינן כאילו יש פ"ת ולא נתבטלה ליתר הקרפף + זהו ב"י הפמ"ג ביישוב קו' הט"ז על דברי הב"י בדעת הטור ומישוב קו' החזו"א על תוס' בדעת רש"י + י"ל כן בדעת הריטב"א אליבא דר"ז למסקנא אבל להרשב"א קשה למסקנא לפי גירסת ר"ת + ב"י דברי הרשב"א ע"פ הר"ן דחלק המקורה לא מתחזי בעיני בנ"א עם הקרפף וליכא מחזי של יותר מב"ס

דף כה ע"ב

סימן לז בענין אויר חצר מייתרו **רמז**

ביאור לשון 'מודינא' דיסוד פלוגתת רבי זירא ורבה הוא אי אמרינן פי תקרה בתולדה מדין קרפף מקורה + חצר אית לה גפופי ומוקפת בפ"ע לדירה והיאך קאמר רבי זירא דאויר חצר מייתר לקרפף שלא לשם דירה + לתוס' אליבא דר"ש ולריטב"א לכו"ע גם לר"ז אויר מחיצות מייתרו אבל לרש"י מצד הקרפף ליכא היקף דירה + ביאור לשון מודינא להרשב"א עפ"י הר"ן דאף דקירווי מתחזי בפ"ע גפופי לא מתחזי בפ"ע ומייתרו

סימן לח בענין אויר מקום מחיצות מייתרו **רנא**

ב"י המ"ב ע"פ הגר"ח דאין אויר מחיצה בכלל המקום משום דפרצה פחותה מעשר לאו פתח ממש היא כמו צוה"פ + בדאיכא מחיצה אינו מוסיף בשטח המקום דאף דחיילא ביה היתר מחיצה מ"מ לא חיילא ביה תורת מקום רה"י + אף דאין מקום המחיצה מרבה שטח המקום מ"מ לגבי מחיצה ע"ג מחיצה מהני היכר דירה של המחיצה גם להרשות

סימן לט אי אמרינן הואיל והותרה הותרה בקרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה **רנג**

הוכח אבן העזר מתוס' דקרפף יותר מב"ס איתנהו למחיצות ואם נעשה יותר מב"ס בשבת אמרינן הואיל והותרה + דברי הישועות יעקב דנחלקו הראשונים ברב אשי אם הפקיעו חכמים מחיצות ועשאוהו לקרפף ככרמלית גמורה אף לקולא + דעת התוס' ורוב הראשונים דקרפף כרמלית גמורה אף לקולא וליתנהו מחיצות ולא אמרינן ביה דין הואיל + מוכח מדברי התוס' וכן מוכח מרש"י דהפקיעו חכמים מחיצות הקרפף וכרמלית גמורה היא ולא אמרינן הואיל + תוס' וש"ר לשיטתם דחכמים הפקיעו מחיצות קרפף ואף לרש"י איכא גריעותא במחיצות ולא אמרינן הואיל + אף להר"ם מוכח שהפקיעו חכמים את המחיצות רק שגזרו לאסור מקרפף לכרמלית שלא יבואו לטלטל מרה"י לכרמלית + סתירה בדברי הרשב"א והריטב"א אם עשאוהו כרמלית אף לקולא וגם קשה עליהם דהא ס"ל דהפקיעו המחיצות + קרפף ממוצע הוא משום דאיכא מחיצות רק דמחזי כרה"ר והפקיעום ומסק"ל אם זה גם לקולא אבל לכו"ע ליכא הואיל + כיון דקרפף כרמלית ממוצע הוא אסור ממנו לכרמלית גמורה ומפרוץ למקום האסור לו אליו + דברי רע"א והגאון יעקב בדעת ר"ת דקרפף ופרוץ למקום האסור לה שוין דמותר לטלטל מהם לכרמלית גמורה + נמצא לר"ת דלא הפקיעו חכמים מחיצות הקרפף ואיתנהו מחיצות ואמרינן ביה הואיל וכדברי האבן העזר + גם המבי"ט הבין דברי ר"ת שלא הפקיעו מחיצות הקרפף ודינו כרה"י אף מדרבנן ואפ"ה מותר לטלטל ממנו לכרמלית + קו' הריטב"א על רש"י וסתירה בדבריו ואף למה שיישב רע"א קו' הריטב"א עדיין איכא סתירה בדברי רש"י + בין לריטב"א ובין לרע"א איכא סתירה בדברי רש"י וגם מבואר לדבריהם ברש"י דקרפף איתנהו מחיצות וש"ב הואיל + לדרכו של רע"א י"ל דלרש"י קרפף יש לו צד השוה עם קרפף גמור ופרוץ למקום האסור לו + דעת רוב הראשונים כדעת הישועות יעקב דקרפף ליתנהו מחיצות ולית ביה דין הואיל והותרה הותרה

סימן מ סוגיא דההוא בוסתנא רסד

גירסתנו ברש"י הוקף ג' רוחותיה ואח"כ גודא דאפדנא ולמהרש"ל וב"ח גודא תחילה והערה על ב' הגירסאות + קשה דאם פתח האפדנא תחילה הוקף כולו לדירה ותו לא יהא איכפ"ל אם נפל הגודא דסגי אף במחיצה א' לדירה + דברי הפמ"ג דהקף בוסתנא בג' רוחות ואח"כ נתן אפדנא נחשב פתח ולבסוף הוקף וא"ש בין לרש"י ובין לריטב"א + לגירסתנו ברש"י גודא בלבד הוי מחיצה לדירה ולכן אם נפל בטל היקף דירה אולם זה א"ש רק לריטב"א ולא לרש"י + לגירסת מהרש"ל וב"ח אף בפתח ולבסוף הוקף כיון הנפל גודא דבשבילה הוקפה בטלה גם יתר המחיצות + קו' הנפש חיה והחזו"א דכיון דכבר הוקף כולו תו לא יתבטל בנפילת גודא ולכן פי' דהוקף בוסתנא תחילה + בי' גירסת מהרש"ל וב"ח ברש"י עפי"ד רש"ש דכאשר נפלה הגודא דבשבילה הוקפה בטלו שאר המחיצות + ביאור כוונת הריטב"א דלא כרש"י דגודא דאפדנא נעשתה לדירת אפדנא בלא פתח הפתוח לבוסתנא כלל + הנפש חיה בי' כוונת הריטב"א כנ"ל דליכא פתח והמ"א וא"ר פליגי בכוונת המבי"ט אם כוונתו אף בלא פתח + להריטב"א פליגי רב ביבי ורב פפי אם פנימית לדירה מהני לבוסתנא או דוקא חיצונה דנעשה גוף המחיצה לשניהם + החזו"א ביאר כוונת הריטב"א דאיכא פתח בין אפדנא לבוסתנא וכמה הערות לפי דרכו של החזו"א + לתוס' והרא"ש מיירי בהוקף ולבסוף פתח וכאשר נפל חידוש מחיצה הגורמת להיקף דירה בטלה דין היקף דירה + אין משמעות לשון הגמ' דרב ביבי טובר דהו"ל כאילו הוקף כולו וגם לא מסתבר דלגוואי עבידן מהני אף לבראי + דרכו של הגאון יעקב בתוס' דפליגי רב ביבי ורב פפי אם מחיצה עשויה מאליה שמה מחיצה וסמך לדבריו מר"ח + בי' אחר בתוס' והרא"ש דלא פקע היקף דירה ע"י נפילת גודא רק דפליגי אם איכא מחיצה ד' כיון דלגוואי עבידן + לכו"ע אמרינן דין הואיל בקרפף ע"י תורת מתיר דהיקף דירה ומח' רב ביבי ורב פפי אי לגוואי עבידן הוא אף במחיצה ד' + בי' המאירי דפליגי רב ביבי ורב פפי אי איכא דין לגוואי עבידן במחיצה רביעית וכן יש לפרש בדעת רש"י + ביאור דברי תוס' הרא"ש כדרך הראשון שביארנו בתוס'

סימן מא האם אפדנא נאסר משום פרוץ למקום האסור לו והמסתעף רפ

הערה בהבנת הריטב"א בכוונת רש"י ופירוש הגאון יעקב דאף דאינו פרוץ כלפי רה"ר אפ"ה מחוסר היקף דירה + הריטב"א צידד דאפדנא לא נאסר דפי תקרה יורד וסותם שלא יהא פרוץ למקום האסור לו אבל לא מהני להיקף דירה + גוד אסיק מהני להיקף דירה דממשיך מחיצות של מעלה לדירה למטה אבל פ"ת לאו המשך מחיצה וליכא היכר דירה + עוד טעם דאפדנא מותר דאית ליה גפופי ובוסתנא נפרץ במלואו ובעודו קיים מהני הך כותל אף שאינו יתר מעשר + בי' דברי החזו"א בדעת הריטב"א דמגו דמהני כותל אפדנא שלא יהא פרוץ לבוסתנא מהני נמי להיקף דירה דבוסתנא + ביאור אחר בכוונת הריטב"א לשיטתו דגוף מחיצה שלימה של אפדנא חיילא בבוסתנא להתירו

סימן מב סוגיא דההוא אבוורנקא רפה

חשבון הסוגיא לפי ב' פירושים של רש"י + ביאור היאך ידעו אמוראי להקשות על רבא מכח התירא דאבוורנקא לפי' הב' של רש"י + דברי הראשונים בקצרה דרבא סובר אליבא דאמת דבעינן פתח ולבסוף הוקף + רב הונא בר חיננא סובר דאף מדאו' בעינן הוקף לדירה ורבא סובר דאפי' מדרבנן לא הפקיעו המחיצות ורה"י גמורה היא + לר"ה בר חיננא דאף מדאו' בעי' דירה בעי' עשיית מחיצה לדירה ולרבא רה"י גמורה היא וא"צ עשיית מחיצות לדירה + יקשה על תוס' דרבא דקאמר דסגי בהוקף ולבסוף פתח הוא דלא כרבו ר"נ וגם סותר את עצמו בזה + לשון הזהב בבי' רבינו נתנאל דאבוורנקא הוי חצר וא"צ פתח ולבסוף הוקף אלא דלפי"ז קשה דתו ליכא ראי' מעיר חדשה + ביאור פלוגת התירוצים בתוס' אם אבוורנקא לא בעי פתח ולבסוף הוקף מדין חצר או דאיכא הכירא טפי + ביאור דברי הרשב"א והריטב"א דלרבא הוי כותלי אבוורנקא מחיצות המקום כלפי חלל דגוואי + להריטב"א אף למסקנא כותל בית עולה לכאן ולכאן וכן פירש לשיטתו בסוגיא דבוסתנא ולעיל לגבי בתים הפתוחים לרחבה + להרשב"א מסקנת הסוגיא היא דלגוואי עבידן לבראי לא עבידן ולשיטתו לא פי' כהריטב"א בסוגיא דבוסתנא + הרשב"א והריטב"א לשיטתם בבתים הפתוחים לרחבה + בי' דברי הריטב"א בקנים דר"ה בר חיננא דהואיל ומצטרפות לבית הויין כמחיצות הרשות + אפי' את"ל דגם להריטב"א

אמרינן לבראי לא עבידן שאני גודא דאפדנא דכותל אחד נעשה לשניהם ועולה לכאן ולכאן + אף דמחיצות אבוורנקא עצמן לא מהני לחידוש דירה דירה במקצת מיהא הויא ומהני קנים להקיף הבוסתנא על ידה + הריטב"א אתי שפיר לשיטתו בדעת רב לקמן דמחיצות הבית דלמטה עבידן מהני גם לגג מדין גוד אסיק + להרשב"א דחולק על הריטב"א י"ל דשאני גו"א דחד תורת היקף לבית ולגג וחיילא תורת דירה בכולו

דף כו ע"א

סימן מג יישוב דעת הרמב"ם דהקיף לשם דירה לבסוף מהני **רצו**

דברי הראשונים דהקיף על דעת להתיישב לבסוף לא מהני + יישוב דעת הר"ם דגם ר"פ ור"ה בריה דר"י מודים לרבא דהיקף לשם דירה לבסוף מהני וכן צ"ל לחד תי' בתוס' + בי' מח' התי' בתוס' עפ"ד המהרש"א ביישוב קו' המהרש"ל + ביאור קו' רב פפא ור"ה בריה דר"י לפי דרכו של הר"ם + ביאור דברי רש"י ע"פ המ"ב דאם דעתו בשעת ההיקף ליתן שם בית לבסוף מהני לכו"ע + יישוב הר"ם מסוגיין לפי"ז וכן מבואר בחידושי המאירי

סימן מד ביאור דעת ר"א וחנניה דאפ"י יותר מבית סאתים א"צ היקף דירה **ש**

גם ר"א וחנניה מודים דשטח גדול מחזי כרה"ר אלא דילפינן מחצר התיכונה דעד ל' או מ' סאה מותר בטלטול + להריטב"א ילפינן מחצר התיכונה דאפ"י ל' או מ' סאה עדיין הוי בכלל חצר ולא מתחזי כרה"ר ומותר בטלטול + פירש"י דמאי לאסטרטיא דמטיילים שם תמיד וכמה הערות בדבריו + ביאור דברי רש"י ע"פ הגנזי יוסף דיותר מב"ס מסברא עדיין שייך למקצת דירה ולא דמאי לרה"ר + בי' דברי רבינו יונתן דעד ב"ס ילפינן מחצר המשכן ועד ל' או מ' ילפינן מחצר התיכונה עכ"פ במחיצות העשויות בידי אדם + רחבה בדרך כלל אינה פתוחה לבית וקו' החידושים וביאורים דחצר התיכונה פתוחה לבית ולהגאון יעקב מיושב + הערה על הגאון דהיאך ילפינן מחצר לשאר קרפף יותר מב"ס

דפים יח-כה

סימן מה הערות קצרות על סדר הדרף **שד**

דף יח ע"א + דף כג ע"א + דף כג ע"ב + דף כד ע"א + דף כד ע"ב + דף כה ע"א

סימן א

בדין היקף לדירה בפסי ביראות

לרש"י ותוס' בעינן הוקף לבאר הראוי לשתית
אדם ולגאוי נכנס ויוצא להשקות בהמתו סגי
ודבריו צ"ע

בעינן הוקף לדירת אדם, ולכך אוקמוהו צבאר ולא צבור,
כמצבאר לקמן (דף כא.) דדוקא צבאר ראוי לשתית אדם
ולא צור.

[א] מתני' (דף יח ע"א) רבי יהודה אומר עד צית
סאתים, אמרו לו לא אמרו צית סאתים
וכו'. הנה לקמן בגמ' (דף יט:) השיב ר"י לחכמים דשאני
דיר סהר וכו' דמותרות ציותר מצית סאתים, משום דאית
להו מחילות גמורות, משא"כ הכא צפסין דמחילות
גרועות נינהו, ולכך אסור ציותר מצית סאתים. וכפשוטו
משמע, דצין לרצנן וצין לר"י פסי ציראות מיקרי הוקף
לדירה, ולכך לחכמים מותר אף ציותר מצית סאתים כמו
צדיר וסהר וכו', ולזה השיב ר"י דדוקא התם דאית להו
מחילות גמורות הוא דמהני היקף דירה, משא"כ פסין
דמחילות גרועות נינהו לא מהני צהו היקף דירה, דעדיין
מחזי כרה"ר.

וכתב הגאון יעקב (ד"ה לרש"י) די"ל דלא כהתוס',
דאפי' את"ל דבעינן צפסי ציראות שיהא הוקף
לדירה, מ"מ לא בעינן דוקא צבאר מיס הראויין לשתית
אדם, אלא אף צבור דאין מימיו ראויין לשתית אדם,
אפי"ה מיקרי הוקף לדירת אדם מחמת שהאדם נכנס
ויוצא תמיד להשקות בהמתו, דלא יהא פסי ציראות גרע
מהא דדיר וסהר עזמן, דמצבאר ברש"י (לקמן כב. ד"ה כל
אורי) דנחשב הוקף לדירה מחמת שהאדם יוצא ונכנס שם
תדיר לטפל עם בהמותיו, עכ"ד.^א

אולם יש להעיר דשאני התם דנכנס שם תדיר כמו
שהדגיש רש"י, אצל צפסי ציראות אינו תדיר
כ"כ, לא מיציעא להריצ"א (לקמן כב. ד"ה מתני' אמרו לו)
דפסי ציראות נעשו רק לשעה, אלא אף לתוס' צקוגיין
(ד"ה אפילו) דמצבאר דדוקא שירא נחשב לשעה ולא פסי
ציראות, מ"מ גס תוס' מודו דפסי ציראות אינס קצועיס
כמו דיר, וא"כ מהי"ת לומר דגס הכניסה להשקאת
בהמה צמוך הפסיס סגי לאשוויי אותה למוקף לדירה כמו
צדיר וסהר, וצברי הגאון יעקב צ"ע עוד.

ולפי"ז פירש"י (ד"ה וחזר) הטעם דפסי ציראות מיקרי
הוקף לדירה, וז"ל "דכל הני הקיפן לדירה הוא,
והני פסי ציראות נמי, הואיל ומימיהן ראויין לשתית
אדם, תשמיש דירה מעלייתא הוא" עכ"ל. והנה מצבאר
צצברי רש"י דכדי להיות נחשב הוקף לדירה, בעינן הוקף
לדירת אדם, וגס תוס' (ד"ה אפילו) סתמו כצצבריו דאכן

א. מבואר דעת רש"י דבעינן ראוי לדירת אדם כדי להיות נחשב מוקף לדירה, אלא דסגי לחול ביה שם דירת אדם ע"י כניסה
ויציאה תמיד לטפל עם הבהמות אף שהאדם עצמו אינו דר שם. אולם בבית"ל (סי' שני"ח ס"א ד"ה לדירה) הביא דברי רבינו
יונתן (דף ו. מדפי הרי"ף ד"ה אמרו) והריטב"א (דף כב. ד"ה ודר), דכדי להיות נחשב דירת אדם בעינן שידור שם האדם
ממש, עש"ה. עכ"פ למדנו דסבירא ליה לרש"י דבעינן ראוי לדירת אדם לדין היקף דירה, אולם בבית"ל האריך (שם)
בכמה ראיות דאף דירה הראויה לבהמה בלבד מיקרי הוקף לדירה, והביא דברי הרשב"א (לקמן כב. ד"ה מתני' לא אמרו)
שיש לו נוסח רש"י דפסי ביראות נחשב הוקף לדירה 'שהבהמה עומדת שם', דמשמע להדיא דאף דאינו מוקף לדירת
אדם כלל, כל שהוא דירת בהמה נחשב הוקף לדירה, וכן הביא בשם הגר"ב (אור"ח מהדו"ת סי' מ"ז) דדעתו נוטה דסגי
בדירת בהמה מצד עצמה.

וע"ש בנו"ב דלא ניח"ל מיהת לראיית השואל דסגי בדירת בהמה מהא דדירת בהמה סגי במזווה, דשאני מזווה דאף הוקף
ולבסוף ישב מיקרי דירה, ואילו בקרפף בעינן פתח ולבסוף הוקף, ובשו"ת חת"ס (אור"ח סי' צ"ה) דחה דחיית הגר"ב, דהא
דבעינן פתח ולבסוף הוקף בקרפף הוא משום דבעינן עשיית מחיצה לשם דירה, משא"כ במזווה דליכא דין עשיית מחיצה
לדירה כלל, אמנם עכ"ז שפיר מצינן למילף ממזווה דדירת בהמה שמה דירה, ותו ממילא דלגבי קרפף דבעינן עשיית
מחיצה לדירה, שפיר מהני להיקף הקרפף לדירת בהמה דשמה דירה, עכ"ד. ולקמן בפנים (סימן י"ח) הארכנו בבאיור
פלוגתתם ובגדר דין פתח ולבסוף הוקף, ע"ש.

היא, ואילו פסין קצוע כן תמיד ודירה גמורה היא, ועוד תי' דאפי' את"ל דגם פסין לפי שעה הן, מ"מ שאני פסי ציראות דהקילו במקום מנזה לעולי רגלים לעשותן מחילות גמורות יותר מחצלים דשיירא.²

והריטב"א (לקמן כג. ד"ה מתני' אמרו לו ר"י) הק' על דרכם של רש"י ותוס', חדא דא"ל לומר דפסי ציראות מיקרי הוקף לדירה דהא דירה סרוחה היא, שהרי מותר לקרב הפסין צ' אמות סמוך לצור, וא"כ היכא דהצור עלמנו הוא יותר מצ"ס דצעי היקף דירה, וקירב הפסין סמוך לו צ' אמות, הוי דירה סרוחה, כנ"ל צביאור כוונת קושייתו. ועוד הק' הריטב"א כקו' התוס', דהא דלא התירו צית סאתיים פנוי צשיירא, משום דהואיל ולפי שעה הוא לאו דירה גמורה היא, וא"כ למה התירו צפסין אף צית סאתים פנוי, הא עכ"פ דירה גרועה היא לפי שעה, ולא ניח"ל להריטב"א לחלק כהוס' דפסין קצועין יותר, וא"כ דירה לשעה היא ולא חשיב דירה.

ומבוא זה תי' הריטב"א וז"ל "דודאי פסין לא חשיבי היקף דירה ולא אפי' חצלים דשיירא, אלא שחכמים הקילו צפסי ציראות לצורך דבר מצוה אפילו בלא היקף דירה, ואוקמוה אדאורייתא דלא בעינן מדאורייתא היקף דירה, וכי היכי דאוקמוה אדאורייתא להתיירן צפרון מרובה וכו', וכך אמרו לו חכמים לר' יהודה אחר שהתירו עשרת כורין צדיר וסהר שאע"פ שהקיפין לדירה מ"מ אינו תשמיש גמור, לא ראוי הוא לנו שתהא מצוה זו שבפסין קובעם כאילו הם מוקפין לדירה בעין סהר, והיינו שלא הקילו כן צשיירא כיון שאינה לדבר מנזה, ורבי יהודה אהדר להו צצרייתא זו מחילה וזו פסין, כלומר אע"ג דאקילו זה חדא לא אקילו זה תרתי להתיר צו יותר מצית סאתים" עכ"ל [וכן הוא עד"ז צרצב"א שם].

ביאור דברי הגאון"י בדעת רש"י דלא פלוג חכמים ואף בבוד הקילו לדון אותו בהוקף לדירה

ב] ועוד כתב שם הגאון יעקב, דלא ניח"ל לומר כמו שהניחו התוס', דלרש"י נחשב מוקף לדירה דוקא צצאר הראוי לשתיית אדם, דלא מנינו שום תנא ואמורא דחילק צין צור לצאר לענין זה, ומשו"ה כתב דלרש"י אף צצור מיקרי הוקף לדירת אדם, וכתב שם צטעמא דמילתא וז"ל "הואיל וצאר שרי אפי' יותר מצית סאתים, צצור נמי אע"ג דלא הוקף לדירה, לא פלוג רבנן ושרי" עכ"ל.

וגראה צביאור דבריו, דהנה לקמן (אות ג') הצאנו דברי הרשב"א והריטב"א, דחכמים הקילו במקום מנזה דעולי רגלים, דלא צעינן הוקף לדירה כלל צפסי ציראות, ותוס' חולקים עליהם וסוצרים דצעינן הוקף לדירה אף צפסי ציראות, וכפשוטו גם רש"י סוצר כן, אמנם לדברי הגאון יעקב נמצא, דאף לרש"י הקילו חכמים צדין היקף דירה דפסי ציראות, דנהי דלא הפקיעו דין היקף דירה לגמרי, דסו"ס עדיין הוי ככל קרפף דצלא היקף דירה איכא תששא דמחזי כרה"ר, אצל הקילו חכמים צפסי ציראות צחדא, דכל דאיכא גוונא דחזי לאדם כגון מי צאר, ראו חכמים להקל אף צצורות, דלא פלוג לדון אותו במקום שהוקף לדירה, דלא מחזי כ"כ כרה"ר והקילו צפסי ציראות.

לתוס' פליגי ר"י וחכמים אי מהני היקף דירה בפסין ולריטב"א פליגי אי בעי' היקף דירה לעולי רגלים

ג] הנה התוס' (ד"ה אפילו) נקטו דפסי ציראות הוקף לדירה ומותר ציותר מצית סאתים, והק' התוס' דהא שייירא הוקף לדירה, ואפ"ה לא התירו אלא כפי צורך צנ"א צשיירא, ולא הותרו להם ציותר מצית סאתים פנוי. ומי לחלק דשיירא אינו אלא לשעה ולא דירה גמורה

ב. ובסוף דבריו באו התוס' לאפוקי דברי הראשונים לקמן בסמוך, וכתבו שם דאין לומר דהקילו חכמים בפסי ציראות דלא הצריכו דין היקף דירה כלל, דא"כ יקשה לר"ה בר חיננא (לקמן טז:) דפליג על ר' יוחנן וסובר דבלא היקף דירה לאו רה"י הוא אף מדאורייתא, ויקשה עליו מדברי חכמים דהכא דלא הצריכו חכמים היקף דירה כלל, והא עדיין בעינן היקף דירה מצד הדין דאורייתא, וא"א להקל נגד דין תורה, ומזה הוכיחו תוס' דאף לחכמים דהכא בעינן היקף לדירה, רק הקילו לענין בית סאתים פנוי, ור"י חולק וסובר דאף דהוקף לדירה אפ"ה לא מהני הואיל ופסין לאו מחיצות גמורות נינהו, ולהלן בפנים (אות ד') יישבנו דעת הריטב"א גם לר"ה בר חיננא.

בי' דברי הריטב"א דהעמידו פסי ביראות אדאורייתא לענין הא דסגי אף בדירה סרוחה להיות מוקף לדירה

[ד] ויש מקום עיון בדברי הריטב"א, שהרי במחילת דבריו כתב דהקילו חכמים בעולי רגלים לנזרך מנזה ללא צעין הוקף לדירה כלל, ואילו בהמשך דבריו משמע דלעולם לא הפקיעו עיקר דין היקף דירה גם בפסין דעולי רגלים, אלא דמקום מנזה דיינינן ליה כאלו מוקף דירה, וגם ל"צ היאך אפשר לדון אותם כאלו הוקף לדירה, הא כתב הריטב"א דהואיל ודירה סרוחה היא לא נחשב הוקף לדירה כלל.

ואשר נראה ציארור הדברים, דאמרו חכמים דחזינן דדיר וסהר מיקרי הוקף לדירה אף ללא תשמיש גמור וניהו, הרי דאף שלא במקום מנזה לא הקפידו חכמים על דירה גמורה, א"כ הכא בפסי ציראות דדירה סרוחה היא, אף דבעלמא לא החשיבו חכמים להיות נחשב כמו דירה שאינה גמורה דדיר וסהר, אמנם במקום מנזה אוקמוה דאורייתא עכ"פ במדה זו שלא להצריך אפי' דירה שאינה גמורה דדיר וסהר, אלא סגי להו אף בדירה סרוחה להיות נחשב דירה.

באופן דלדעת חכמים, ביסודו עדיין איכא דין היקף דירה אף בפסי ציראות, אלא ללא הצריכו דין היקף דירה דעלמא שהוא דירה שאינה גמורה דדיר וסהר, אלא העמידוה על דאורייתא עכ"פ לענין דסגי אף בדירה סרוחה. והשיב ר' יהודה דאין להוכיח מדיר וסהר דסגי בדירה שאינה גמורה, ומיניה נשמע נחות דרגא במקום מנזה שיהא סגי בדירה סרוחה, דלמא שאני דיר וסהר דאית להו מחילות גמורות משא"כ פסי ציראות, ואולי רצנן סברי דהקילו חכמים לאשוויי פסי ציראות כמחילות גמורות, וכעין משנ"ת בתוס'.

והנה לעיל (אות ג' בהערה) הצאנו ראיית התוס' מר"ה צר חיינא, דבע"כ הכא הוי הוקף לדירה, דאלת"ה לר"ה צר חיינא לא הוי רה"י אף מדאו', ע"ש. אולם למשנ"ת דעת ריטב"א ניחא, דדירה סרוחה דירה

מועטת היא, ולזה אמרו דמקום מנזה סגי אף בדירה מועטת כזו, וזהו אף ר"ה צר חיינא מודה דסגי צוה להיות רה"י דאו', ומאי דפליג (לקמן סו:) על ר' יוחנן וסובר דכלא היקף לדירה לאו רה"י דאו', היינו היכא דאינו מוקף לדירה כלל, ודו"ק.

רש"י לשיטתו סובר דפסין דמחיצות גרועות ל"ש בהו לר"י היקף דירה אבל ריטב"א לשי' הוכרח לפרש בד"א

[ה] **נמצינו** למדים דלרש"י ותוס' פליגי ר"י וחכמים אי מהני היקף דירה במחילות גרועות דפסין כנ"ל (אות א', ג'), ולריטב"א ציארנו לעיל (אות ג', ד') דפליגי ר"י וחכמים אי צעי' היקף דירה גמורה במקום מנזה דעולי רגלים. ונראה דאולי לשיטתם צוה, דהנה לקמן (סימן ח') הארכנו לייסד צ' דרכים בגדר איסור טלטול בקרפף, וציארנו שם (אות א' - ד') דדעת הרשב"א והריטב"א ודעימיהו, דקיבת התקנה היא משום דיותר מצ"ס מחמת גודל המקום מחזי כרה"ר, ומחמת כן אמרו חכמים דאסור לטלטל צו כאלו אין צו מחילות, ואם הקיפו לדירה תיקן הך חסרון ושפיר אית ציה היכרא דלאו רה"ר הוא ומותר בטלטול.

והבאנו שם (אות ה' - ז') דברי רש"י (לעיל טו. ד"ה אין מטלטלין צו) דשיעור צית סאתים נתנו חכמים לכל היקף המתוקן ואינו מתוקן כל צרכו, כגון היקף שלא הוקף לדירה, וציארנו כוונתו שם, דיותר מצ"ס שלא הוקף לדירה דומה למחיצת שתי צלא ערב דהוי היקף שאינו מתוקן, שהרי מדרבנן הצריכו להיקף דירה כדי להיות צה תורת רה"י מדרבנן, דכל שלא הוקף לדירה לאו מחיצה גמורה היא, שהרי לא ניכר צה שהיא רשות משונה מרה"ר, ולכן נתנו צו שיעור צית סאתים, דאז עדיין קרוב למקום דירה וסגי אף במחילות גרועות כאלו, אבל ביותר מצ"ס דמופקע טפי ממקום דירה, א"כ דוקא אם הקיפו לדירה הוא דחיילא ציה תורת רה"י, דאז ניכר היטב דמקום דירה הוא ולא רה"ר ולא אתי לאחלופי, עכ"ת ד שם בקצרה.

ג. על דרך מאי דסוברים החולקים על רבי יוחנן לקמן (דף סו:) דאפי' מדאו' בעינן היקף לדירה.

אמנם כל זה לדעת רש"י דתחילת הדין הוא מלד גרועותא דמחילות שלא לדירה, משא"כ לדעת הריטב"א דיסוד הדין הוא דמחזי כרה"ר ומכא זה הפקיעו חכמים את המחילות, א"כ אין מקום לריטב"א לפרש כרש"י דעת רבי יהודה דמחילות גרועות לא מהני היקף דירה, דלמה לא תועיל היקף דירה דמחילות גרועות, הא כל שהקיפן לדירה ותו לא מחזי כרה"ר חזרו המחילות לעיקר דינן, ולכך הוכרח הריטב"א לפרש דאף ר"י מודה דמהני היקף דירה אף בפסין, אלא דקוצר רבי יהודה, דדירה סרוחה דלאו דירה גמורה היא וגם דלא הויין מחילות גמורות, זכה"ג הוא דלא משווי על ידן היקף דירה, אצל בעלמא ודאי מועיל היקף דירה אף בפסי ציראות, וכנ"ל.

ולפי"ז אחי שפיר רש"י לשיטתו בסוגיין, דציאר דעת רבי יהודה, דאף דבעלמא מהני היקף דירה להחיר קרפף יותר מצ"ס, שאני פסי ציראות דמחילות גרועות נינהו ולא משווי על ידן היקף דירה, וצמקום אחר ציראנו, דגדר מחילות גרועות דפסין הוא, דפסי ציראות לאו משום תורת היקף מחילה קאחינן עליה, אלא דחיילא דהרשות תורת מוגדר באמצעות סימני הקרנות, ולפי"ז היינו דמפרש רש"י לשיטתו בסוגיין דעת רבי יהודה, דהואיל וכל עמנן של שיעור חכמים דאסרו לטלטל ציאת מצ"ס, הוא משום דמחילות שלא לשם דירה מחילות גרועות נינהו, א"כ קוצר רבי יהודה דפסין דבעמנות גרועות נינהו דליכא גוף מחילות, זכה"ג לא מהני להקיפן לדירה, דעדיין בגרועותן הן עומדות.

סימן ב

בדין בור ממעט מבית סאתים בתוך פסי ביראות

צמוס' (שס ד"ה אפילו), וכן נקט צמוס' רע"א (פ"ג מ"ד) בפשיטות.

הרי למדנו דצבור דאין המיס ראויין לשתיית אדם, גם רצנן מודו דאסור יותר מצית סאתים הואיל ולא הוקף לדירה, וא"כ הכא דנקטה הגמ' להסתפק בלשון צור ופסין או צור בלא פסין, לכאורה מיירי צמי צור דאין ראויין לשתיית אדם, דגם לרצנן נחשב מקום שלא הוקף לדירה, וא"כ שפיר מספק"ל לגמ' גם לרצנן מה יהא הדין אם צבור צית סאתים דאינו ראוי לשתיית אדם ולא נחשב מוקף לדירה, האם הוספת צ' אמות כדי ראשה ורוצה נחשב הוספה או לא וככל מאי דמספק"ל לר"י, ולכך נקטה הגמ' צור כדי שיהיה הספק אליבא דהלכתא אף לרצנן ולא רק לר"י, וא"כ צע"כ מש"כ התוס' דהא דאין צור ממעט בפסין משום דלאו מחילות גמורות נינהו, זהו אף לרצנן ולא רק לר"י.

אמנם טעמא צעי, דהא לכאורה נדקו דצרינו דדוקא לר"י דאיהו סוצר דמחילות גרועות דפסין לא מהני לענין היקף דירה, איהו שפיר קאמר דמחילות גרועות לא מהני גם לענין מיעוט, אבל רצנן הא לא סברי להו להך חילוק דפסין מחילות גרועות נינהו, אשר מה"ט אמרו דמהני היקף דירה אף צפסי ציראות, וא"כ מאי שנא לענין מיעוט דמודו דמחילות גרועות לא מהני.

בי' האמת ליעקב דאם נמעט הבור כמאן דליתא תו ליבא התירא דפסין וכמה הערות על דבריו

ב] להבנת הענין, נבאר תחילה ע"כ סצרת התוס' דל"מ גרועות לענין מיעוט. והנה ראיתי צספר אמת ליעקב להגר"י קמנצקי ז"ל, שכתב לבאר צוה"ל "דבשלמא התם העמוד הוא רשות צפני עצמו, נמצא דהקרפף נתמעט מיותר מצית סאתים, אבל כאן אי נימא דהצור הוא רשות לעצמו, א"כ ישארו הפסין למחילה לסביב הצור, אבל הצור אין כאן, א"כ הא פסין לא מהני בלא צור" עכ"ל.

לתוס' דאין בור ממעט במחיצות גרועות דפסין א"ש לר"י אבל לרבנן לכאורה לית להו חסרון דמחיצות גרועות

[א כתבו התוס' (דף כז ע"א ד"ה צור ופסין קאמר) וז"ל "והא דאמר צפרקין (ד' כה.) קרפף יותר מצית סאתים וצנה עמוד גצוה י' ורחב ד' מיעוט, ה"נ האי צור למה לא הוי מיעוט, וי"ל דהתם צמחילות טובות אבל צפסין לא התירו צין הכל אלא צית סאתים" עכ"ל.

והיה מקום לומר דזהו דוקא לר' יהודה דאזיל לשיטתו, דאיהו סוצר (דף יט:) דהא דלא מהני היקף דירה צפסי ציראות הוא משום דמחילות גרועות הן, וא"כ ה"ה לענין מיעוט אמרינן הכי דל"מ מחילות גרועות, אבל לרצנן דאף צמחילות גרועות דפסין מהני היקף דירה, א"כ ה"ה לענין מיעוט נמי אמרינן הכי.

ובפרט למי צ' צמוס' (לעיל ית. ד"ה אפילו), דמצואר התם לרצנן עשו פסין מחילות גמורות ולכך לא צעינן שלא יהא צית סאתים פנוי, הרי חזינן מתוס' דאין סצרת רצנן דאף צמחילות גרועות נחשב דירה, אלא דמודו רצנן להנחת ר' יהודה דצגרועות לא הוי הוקף לדירה, אלא דפליגי עליה וסצרי דחכמים עשאוהו כמחילות גמורות, וא"כ ה"ה הכא לענין דין מיעוט, דוקא לר"י הוא דקאמר דהואיל וגרועות נינהו אין הצור ממעט, אבל לרצנן דעשאוהו כמחילות גמורות לא שייך לחלק הכי ושפיר ממעט צור.

אולם נראה דמצואר צגמ' דהך איציעא דסוגיין הוא אף לרצנן, שהרי לשון הגמ' הוא בור ופסין או בור בלא פסין, ופירש"י לעיל צמתני' (דף ית. ד"ה וחזר) דמאי דאמרו רצנן דמהני פסי ציראות יותר מצית סאתים, הוא משום דהואיל ומימיהן ראויין לשתיית אדם נחשב מקום דירה, וא"כ לכאורה מיירי מתני' צבאר דאית צה מים חיים הראויין לשתיית אדם, כמצואר להדיא

פסי ביראות אינן מתייחסות להגבלת שטח המקום אלא מסמן גבוליה ולכך לא ש"ב מיעוט

ג] **וכשאני** לעזמי לולי דבריו הק' היה נלענ"ד צביאור כוונת התוס', דיסוד החסרון דיותר מצית סאחיס לאו מנד גדול המקום נלנד הוא, אלא דאיכא גריעותא בעצם המחיצות שלא לשם דירה, ויש כמה ראיות לזה להלן צפירקין וצריש פרק כל גגות, וצע"כ יסודו הוא כעין מש"כ הרמב"ן (לקמן נט.) דכל שאין אדם רואה עצמו תוך המחיצות לא שמייה מחיצות, וכמו"כ בקרפף יותר מצית סאחיס, אמרו חכמים דמחמת גדול המקום א"א לדון אותו כמוקף מחיצות.¹

ולפ"י² נראה, דהנה מצואר צרש"י לעיל (ה. ד"ה מאן דאמר ארבעה) וצעוד כמה מקומות, דמחיצה על מקום פחות מד' על ד' לא שמה מחיצה, והיינו משום דמחיצה היא קציעות גבולי המקום וצלא מקום חשוב לא שייך מחיצה.³ אמנם כל זה הוא צמחיות גמורות, אבל צפסי ציראות כבר כתבנו לעיל סימן א' אות ה' דחלוק תורת מחיצות שלהן צעיקר יסוד הדין, דלא חיילא תורת מחיצות שלהן ע"י התחברות זל"ז על שטח גבול הרשות, אלא דע"י שנתן פסין על קרנות הרשות, בזה נסמן הרשות כמוקף העומד לעצמו.

ו**נראה** דמכאן הך חילוק נחלק דין פסין משאר מחיצות לענין אם תועיל אללו מיעוט צור לענין יותר מצית סאחיס, דבשלמא צמחיות דעלמא, הרי מה שהמקום הוא יותר מצית סאחיס הוא גריעותא צגוף המחיצות כמשנ"ת, דלא מהני מחיצות להגדיר מקום

ויש להעיר טובא על דבריו. א. חדא ענא הסברא חידוש גדול הוא, שהרי התירו חכמים ונתנו על פסי ציראות תורת מחיצה לצורך השקאה מים, והיכא דליכא מים אמרו צגמ' (לעיל כ.) מים אין כאן מחיצה אין כאן, אמנם כל זה היכא צמחיות ליכא מים ופקע סיבת התקנה הואיל ותו ליכא צורך שצצילה נתקנה, אבל הכא צמחיות עדיין איכא צורך השקאה, רק דמנד הדין נחשב הצור לרשות צפ"ע, וכי הצריכו חכמים דמנד הדין יהא נחשב הצור צרשות הפסין, הא לא אמרו רק שיש להקל דסגי צפסי ציראות לאשוויי רה"י כדי צמחיות וכול לשאוב מים, וזה עדיין איכא אף צכה"ג, ומה שמנד הדין נחשב הצור של מים צרשות לעצמה לא יהא מעלה ומוריד כלל לענין סיבת התקנה.⁴

ב. **ועוד** דאפי' את"ל דאם נחשוב הצור לרשות צפ"ע זה מפקיע לכל סיבת תקנת הפסין, אמנם אי"ז טעם מדוע אינו ממעט אליבא דאמת, נימא דאכן ממעט ויקשה דהא כיון דממעט אין הצור צרשות הפסין, ונלטרך ליישב הקושיא, אבל מה שאם ממעט הצור גורם שחפקע סיבת תקנת הפסין אי"ז סברא מדוע אכן אינו ממעט.

ג. אין זה משמעות לשון התוס' כלל, דהא צתוס' מצואר דמאי דפסין מחיצות גרועות נינהו הוא עצמו הטעם דאין הצור ממעט, ואילו לדברי האמת ליעקב מה שאינו ממעט הוא משום דאז יפקע סיבת התקנה דמהני פסי ציראות, דלכאורה אי"ז ענין לצרת התוס' שהוא מנד גריעותא דמחיצות הפסין עצמן, ודבריו נל"ע כעת.⁵

א. ואת"ל ליישב דברי האמת ליעקב, דזה גופא היה גדר התקנה, דהואיל ונתקנה לצורך מים בעינן נמי דמצד הדין תחשב מים בהך רשות, מהי"ת לומר כן.

ב. ואולי יש ליישב ההערה השלישית, דכוונת התוס' בדבריהם היא, דהואיל ופסין מחיצות גרועות נינהו, וכל מה שהקלנו לסמוך על הני מחיצות גרועות הוא לצורך המים, א"כ אם נחשב הבור לרשות בפ"ע תו ליכא סיבת התקנה לסמוך על הני מחיצות גרועות, כן היה אפשר לדחוק להעמיס כל זה בלשון התוס', אף כי העיקר חסר מן הספר, וצ"ע עוד בכל זה.

ג. וכן ביארנו לקמן (סימן ח' אות י') בשם החזו"א (ס' ק"ד אות ו', ד), ע"ש מה שהרחבנו בכיאר דבריו.

ד. ובפרט לפי מה שכתב הגר"ח בספרו דשיעור עשרה לא נאמר בגוף המחיצה כי אם בכמות מן הרשות שצריך להיות מוקף מחיצה, דמדבריו חזינן דכל עצמה של מחיצה הוא מצד הרשות, שתחול בעצם הרשות דשיעור עשרה ממנה הוגבל במחיצה, וא"כ בלא מקום חשוב אין מקום לכל תחילת דין מחיצה כלל, והבון.

לתוס' דבעלמא בור ממעט בקרפף אפ"ה גזרינן בפסין שמא יטלטל בקרפף יותר מב"ס אף בדליכא בור הממעט

ד] נמצינו למדים לדעת החוס', דצעלמא צור ממעט צעיעור צית סאתים כמו עמוד, רק דשאני הכא דפסין לא הוי מחילות גמורות, ולכך אין הצור ממעט צה, ולכאורה לדעת התוס' ה"ה דאין עמוד ממעט צפסי ציראות הואיל ולאו מחילות גמורות נינהו. אולם הרשב"א (ד"ה צור ופסין) והריטב"א (ד"ה או דלמא) כתבו, דא"א לומר דדוקא צפסין אין צור ממעט אצל צעלמא ממעט, דא"כ על הצד צגמ' דפסין וצור קאמר משום דאדם נותן עיניו צמחילתו, וגזרינן אטו קרפף דעלמא דלמא מוסיף יותר מצית סאתים, מה צכך אס יוסיף, הא צכה"ג דאיכא צור צתוכו נתמעט משיעור צית סאתים ומותר, ומכא זה הוכיחו ללא כתוס', דמדגזרינן הכא צסוגיין אטו קרפף דעלמא, צע"כ דאף צקרפף דעלמא אין צור ממעט משיעור צית סאתים.¹

ובדעת התוס' נראה פשוט, דצעלמא צור נידון צפ"ע כמו עמוד וממעט שטח הקרפף, משא"כ צפסין דמחילות גרועות נינהו אין צור ועמוד ממעטין, אלא דאיציעיא לן הכא דלמא צור צלא פסין, דהיינו דהוספת צ' אמות דראשו ורצו לא שמה הוספה, ולא חיישינן אטו קרפף דעלמא משום דאדם נותן עיניו צצורו ואינו עולה על דעתו הוספת צ' אמות, או דלמא דאדם נותן עיניו צמחילתו וניכר ההוספה לעיני צנ"א ויצואו להקל גם צקרפף דעלמא לטלטל יותר מצ"ס, והיינו ציותר מצ"ס צדליכא צור, דהא צדאיכא צור ממעט ואין כאן יותר מצ"ס, אלא דיצואו להקל ציותר מצ"ס אף צדליכא צור, מחמת זה גופא דאדם נותן עיניו צמחילתו, ולא יחלקו צין איכא צור הממעט לצין ליכא צור הממעט.²

כ"כ גדול, ומדרבנן אין אנו דנין אותו כמוקף מחילות, וא"כ צדאיכא צתוכו צור שהוא מקום צפ"ע וממעט שטח המקום, תו ממילא דהמחילות המתייחסות לעצם הרשות ג"כ אנו דנין אותן שהן גודרות מקום שהוא פחות מצית סאתים, דהואיל ומחילות מתייחסות לגוף המקום, כאשר נמעט שטח המקום, גם מחילות הגודרות אותו ג"כ אפשר לדונם שהם גוצלים מקום שנתמעט מיותר מצית סאתים.

משא"כ פסי ציראות דאין המחילות מתייחסות לעצם שטח גבול הרשות, אלא דין צפ"ע דע"י שמגביל הקרנות נסמן כל הרשות להיות עומד לעצמו, א"כ כאשר נתמעט שטח הרשות צפנים כגון צצור שהוא עומד לעצמו, אין הפסין מתמעטים עמה, שהרי אין מתייחסות לעצם הרשות כמו מחילות ממש דנימא שנתמעטו ציחס לשטח הרשות, וא"כ סו"ס הואיל והפסין מרוחקין זמ"ז יותר מצית סאתים, עדיין שייך אללס מה שגזרו חכמים, דעל מרחק כ"כ גדול של יותר מצית סאתים ציניהם, א"א להם להגביל רשות כזו לאשוויי ציה תורת רה"י מדרבנן.

ולפ"ז מוצן מאליו מדוע גם לרבנן איכא חסרון דמחילות גרועות לגבי דין מיעוט, אף דלענין היקף דירה פליגי על ר"י, דצעלמא לגבי דין היקף דירה, צצרי רבנן דנהי דלאו מחילות גמורות נינהו, סו"ס הואיל והוקף לדירה שפיר דנין אותו כמקום דירה ותו לא מחזי כרה"ר, אצל לענין דין מיעוט שפיר מודו רבנן לכל משנ"ת, דהואיל ותורת מחילות דפסין הוא מצד סימן הקרנות ואינן מתייחסות לעצם הרשות, צכגון דא לא מהני מיעוט הצור להקטין מרחק הפסין לענין יותר מצית סאתים, וככל משנ"ת.³

ה. אולם יתכן דר' יהודה דפליגי על רבנן סובר, דכיון דמחילות גרועות הן לא מהני דין הוקף לדירה, דדוקא במחילות גמורות חיילא בהך מקום תורת מקום דירה ע"י מחילותיה, משא"כ פסין דלאו בתורת מחילות הרשות אלא סימן בפ"ע ע"י הקרנות וכמשנ"ת, סובר ר"י דעל ידיהו לא חיילא תורת מקום דירה והבן.

ו. ובטעם הדבר דאף בקרפף דעלמא אין בור ממעט, כתבו הרשב"א (לקמן כה. ד"ה מיעוט) והריטב"א (שם ד"ה קרפף), דדוקא עמוד ממעט הואיל ולא מתשמישי הקרפף הוא, אבל בור דמתשמישי הקרפף הוא הו"ל כאילו דאינו ממעט, עש"ה (סימן כ"ג) משנ"ת בביאור דבריהם, ועוד הארכנו שם בדעת רש"י שם ובביאור דברי תוס' בסוגיין.

ז. ומובנים דברי התוס' כל כך, דבאמת קשה להבין טענת הרשב"א והריטב"א על התוס', וצ"ע עוד.

תוס' והרשב"א לשיטתם אולי אם ר"י משובח פסין לשאר קרפף או דמהמיר בו טפי משאר קרפף

ה] ולענין עיקר החילוק שכתבו התוס' דשאני פסין מקרפף דעלמא, דהואיל ופסין מחילות גרועות נינהו אין הצור ממעט זהו, השיב הרשב"א בסוגיין (ד"ה צור ופסין) וז"ל "ו אינה תורה, שהרי לרבנן נקל צהן יותר מקרפף דעלמא, ור' יהודה החמיר ועשה אותן כקרפף דעלמא, אבל להחמיר צהן יתר מצית סאתים דעלמא לא שמענו, ודי לר' יהודה לחלוק על דברי חכמים ולעשותן כקרפף דעלמא" עכ"ל.

והרשב"א כאן אולי לשיטתו מכח מש"כ בסוגיין (ד"ה מחני לא אמרו) כאשר אבאר בע"ה. דהנה לעיל (סימן א) הארכנו צביאור פלוגתת רש"י ותוס' עם הרשב"א והריטב"א ציסוד דעת חכמים שהתירו יותר מצית סאתים, דעת רש"י ותוס' שם דאף פסין הוקף לדירה מיקרי, דהא מיירי צמי צאר הראויין לשחית אדם, וא"כ פסין דמיינן לשאר קרפף שהוקף לדירה דמותר אף ציותר מצית סאתים, ור' יהודה מחמיר צפסין יותר משאר קרפף הואיל ומחילות גרועות הן, א"כ לא מהני צפסין מה שהוקפו לדירה.

אולם הצאנו שם דעת הרשב"א והריטב"א, דתוך הפסין דירה סרוחה היא ולא שמה הוקף לדירה, אלא דדעת חכמים היא, דכמו שהקילו צפסין להחמיר צפרוץ מרובה, כמו"כ הקילו דלל צעינן הוקף לדירה כמו צשאר קרפף, ור' יהודה פליג עלייהו דלא הקילו צפסין טפי משאר קרפף, אלא פסין שוין לקרפף וצעי הוקף לדירה, עש"ה.

והיינו ממש מה שהשיב הרשב"א לתוס', דאין לומר דר' יהודה קאמר דפסין חמירי טפי משום דמחילותיהן גרועות ואין הצור ממעט צהן, דהא רבנן צאו להקל צפסין יותר משאר קרפף דלל צעינן צהו הוקף

לדירה כלל, וא"כ ר"י רק צא לחלוק עליהם ולהשוות פסין לשאר קרפף צדעינן ציה הוקף לדירה, אבל לא מנינו דר"י החמיר צפסין טפי משאר קרפף.

האמנם דטענת הרשב"א אחי שפיר לשיטתו, אבל למשנ"ת צדעת התוס' גופיה שם אין מקום לקושיית הרשב"א עליו, דהא לתוס' אדרבה רבנן צאו להשוות פסין עם שאר קרפף להחמיר יותר מצית סאתים שהוקף לדירה, ור"י הוא שהחמיר צזה לומר דהואיל ומחילותיהן גרועות לא מהני צהו היקף דירה, וא"כ אדרבה ניחא מאד מאי דקאמר ר"י גופיה, דהואיל ומחילותיהן גרועות ולא מהני צהו דין היקף דירה, ה"ה דמחמת גריעותא דמחילות לא מהני דין מיעוט צור ג"כ, ודו"ק.^ח

להר"ם בפיה"מ ותורי"ד בור בלא פסין היינו דבור לאו מתשמישי המקום וממעט ויכול להוסיף עוד ב"ס

ו] והנה צרש"י (ד"ה או דלמא) ותוס' (ד"ה או דלמא, ד"ה צור) מצואר דמה שצידדו צגמ' דבור צלא פסין קאמר, היינו דאף לר' יהודה יש לו תוספת של ראשו ורצו מלצד צית סאתים דבור, אבל לעולם לא ס"ד דגמ' לומר לר"י דפסין צלא צור קאמר, דהיינו עוד צית סאתים נוספים מלצד הצור.

אולם הר"ם צפיה"מ (פ"צ מ"ג) כתב דהא דמסקינן צור צלא פסין קאמר, היינו דנותן צית סאתים צין הצור לפסין, הרי מפורש צדצרו דכוונת הגמ' צמה שצידדה דבור צלא פסין קאמר, היינו גופא פסין צלא צור דאיכא עוד צית סאתים מלצד הצור. וכן הוא צתוס' רי"ד (דף כא: מהדו"ת ד"ה פסקא) וגורס להדיא פסין צלא צור וז"ל "נראה לי דהכי גרסינן, או דילמא פסין צלא צור קאמר, וקמצעיל ליה אס עולה רוח צהו למדת צית סאתים אי לא, וה"פ מי אמרינן אדם נותן עינו צצורו

ח. אמנם לעיל בדברינו (אות ג') הארכנו לבאר, דהך סברא דתוס' דבור אינו ממעט במחיצות גרועות דפסין, אי"ו מסויים דוקא לר"י אלא אף לרבנן מצוי סברי הכי, ואי"ו סתירה לטענת הרשב"א כאן, דאפי' את"ל דתוס' קאמרי סברתם אף לרבנן, מ"מ גם בדעת ר"י קאמרי הכי, ולזה לא רצה הרשב"א לסבול שיהא חומרא בפסין יותר משאר קרפף וככל משנ"ת בפנים, והבן.

לדבינו פרץ בור הוא עיקר תשמישו וסיבת ההיתר בפסי ביראות ולכך אינו מומעט להוסיף עוד בית סאתים

[ז] וגם בתוס' רבינו פרץ לא ניח"ל לגירסת התורי"ד דפסין ולא צור קאמר, וז"ל "ולא צעי או דלמא פסין צלא צור, דפשיטא ליה דאדם נותן עיניו צמחילתא, ואתי למישרי יותר מצית סאתים דצור הוי העיקר" עכ"ל. וגם זה אינו מוזן כנ"ל, דהא את"ל דפסין צלא צור קאמר, היינו משום דאדם נותן עיניו צצורו לומר, דדוקא צור דאינו מתשמישי הקרפף הוא דממעט צשיעור צית סאתים וכמשנ"ת דצברי התורי"ד, וא"כ היאך קאמר רבינו פרץ על הך נד דאדם נותן עיניו צמחילתו למישרי אף ציותר מצית סאתים, וגם דאינו מוזן מש"כ משום דהצור הוא העיקר, הא אדרצה אס הצור הוא העיקר וזה סיבה לומר דאדם נותן עיניו צצורו ולא צמחילתו.

אמנם נראה צכוונתו, דחדא צאידיך מתורך, דלא ניח"ל לרבינו פרץ לומר דצור ממעט משום דלאו מתשמישי המקום הוא, ואדם נותן עיניו צו להצדילו משאר קרפף, דהואיל והצור הוא עיקר סיבת ההיתר דפסי ציראות להשקות מים לצהמת עולי רגלים, א"כ צעיני צנ"א הוי צור עיקר תשמיש הך מקום, שהרי צצציל כך התירו מחילה דפסין, ואס מלצד סאתים דצור נותנין לו עוד היקף סאתים דפסין, מחזי כאלו התירו מקום תשמיש של יותר מצית סאתים ואתי לאחלופי צקרפף דעלמא, כנ"ל צציראור דצריו.

להר"ן וגאון יעקב כיון דהוספת ב' אמות גופא משום תקנה נטפל לבור ולא חשיבא תוספת

[ח] **אלא** דלפי"ז צ"ע טובא, דא"כ גס לפירוש רבינו פרץ ושאר ראשונים 'דצור צלא פסין היינו הוספת ראשה ורובה', נמי אתי לאחלופי צשאר קרפף להתיר יותר מצית סאתים ומאי שנא, וצע"כ דמחילה טעם עדיף הוספת ראשה ורובה מהוספת צית סאתים, ומחמת הך טעמא היה פשיטא להרשב"א דר"י התיר להוסיף דוקא ראשה ורובה, וצ"ע צטעמא דמילתא.

ולא גזרינן דילמא אתי לטלטולי יותר מצית סאתים צקרפף דעלמא, פ"י אע"פ שההיקף עם חלל הצור היא יותר מצית סאתים, אדם נותן עיניו צצורו ורואה שהצור לא חזי לתשמיש, הילכך לא יתירו קרפף דעלמא שהוא יותר מצית סאתים דחזי כולו לתשמיש, או דילמא אדם נותן עיניו צמחילתו, וכיון שהוא מקפת יותר מצית סאתים אתי למישרי דעלמא, וצעי למיפשט דר' יהודה צור ופסין קאמר וכו' ודחי דר' יהודה פסין צלא צור קאמר דאין חלל הצור מן המנין" עכ"ל.

הרי דמפרש התורי"ד, דאין ספק הגמ' מסויים לפסי ציראות כלל, אלא דמספק"ל צכל קרפף דאית ציה צור, האס צור ממעט צמדת הצית סאתים כמו עמוד הואיל ולא מתשמישי הצור הוא, או דצור נמדד עם הקרפף ואינו ממעט, ויסוד הספק הוא אס נותן עיניו צמחילתו ורואה שטח יותר מצית סאתים, ואתי לאחלופי צשאר קרפף להתיר יותר מצית סאתים אף צלא צור, או דנותן עיניו צצורו ומצחין דשאני צור דלית ציה תשמיש ומשו"ה אינו מן המנין, משא"כ שאר קרפף יותר מצית סאתים של מקום תשמיש אסור הוא.

וכן צידד הרשב"א (ד"ה צור) לפרש צדרך זו צסוגיין, דהגמ' מספק"ל צין צפסין צין צכל קרפף האס צור ממעט צמדת צית סאתים, אלא דהוקשה להרשב"א, דלפי"ז נמצא דהא דלדדו צגמ' דר"י צור צלא פסין קאמר, היינו אף להוסיף עוד צית סאתים מלצד הצור, וזה ודאי ליתא דהא פשיטא דר' יהודה לכל היותר מתיר להוסיף רק צשיעור ראשה ורובה ולא יותר.

ויש להעיר על דצרי הרשב"א, דאת"ל דספק הגמ' גופא הוא אס צור ממעט ולא גזרינן אטו קרפף צלא צור, א"כ כך יוצא אליצא דאמת להך פירושא, דמסקינן דצור צלא פסין היינו עוד צית סאתים הואיל וצור אינו ממעט, ומנ"ל להרשב"א לומר צפשיטות דר"י לא התיר להוסיף צית סאתים מלצד הצור.

ללא אקיקף אלא עד סמוך לצור דמיא, ולא דמי לקרפף יותר מצ"ס דמכוון לאקופי יתר מצ"ס, והכא נמי כי קא קמרחיק טפי מכדי ראשה ורובה, ליתר מצ"ס קא מכוון ואסור מדינא, וכל ספק הגמ' הוא, אי אדם נותן עיניו בצורו ומצחין דכל הוספת ראשה ורובה נטפל לצור, וכאילו לא הוסיף כלל על הצית סאתים" עכ"ל [בשינוי לשון מעט].

במצ"נו למדים מדברי הר"ן והגאון יעקב, וכן מתבאר מתוך הרשצ"א והתורי"ד, וכן מבואר בדעת רש"י ותוס', דלעולם לא התיר ר' יהודה יותר מצית סאתים כלל, וא"כ מובן היטב מדוע לידדו בגמ' דמותר להוסיף דוקא כדי ראשה ורובה של פרה, דהא מה שזידדו בגמ' צור בלא פסין, היינו משום דאמרינן דהך הוספה דראשה ורובה לא חשיבא, ונטפל לגמרי לצית סאתים והו"ל כלא הוסיף כלל, והו מאי דפשיטא ליה להרשצ"א והתורי"ד וכל הני רצותא, לזידדו בגמ' להוסיף רק ראשה ורובה ולא יותר, דדוקא ראשה ורובה דצע"כ מוסיף אותן משום תקנת חכמים הוא ללא נחשצ הוספה, אצל כל המוסיף יותר מזה כבר נתוסף יותר מצ"ס דאסור מלד הדין.

דרך חדשה של הקרן אורה דאף לר"י פסי ביראות הוקף לדירה אלא דגזרו ביה אטו שאר קרפף דעלמא

ט [ושו"מ] בקרן אורה (ד"ה או דלמא) דהוקשה לו קושיית כל הראשונים הנ"ל, דהיאך מלדד הגמ' דר' יהודה מתיר להוסיף כדי ראשה ורובה יותר מצ"ס, ומכח קושיא זו עשה מהפכה בכל הסוגיא, וז"ל "נראה מכאן דטעמא דר' יהודה לא משום דלא חשיב לה מוקף לדירה, דא"כ למה קאמר הש"ס [דצור ופסין קאמר ואסור להוסיף כדי ראשה ורובה משום] דגזרינן אטו קרפף, תיפוק ליה [דאפי' אס לא נגזור אטו שאר קרפף] אסור מחמת עצמו [להוסיף ראשה ורובה צפסי ביראות דהא אינו מוקף לדירה, וצע"כ דגס ר"י מודה

וגראה צביאור דעת הראשונים, כמש"כ הר"ן בסוגיין (ד"ה איציעא להו) וז"ל "תמהני ואפי' לא גזרינן, היכי שרי לטלטל צהיקף שהוא יתר מצית סאתים, וניחא לי דהכא היינו טעמא, דכיון דרצנן אצרוך להרחיק כדי ראשה ורובה של פרה, אינו צדין שאותן שתי אמות שהוא מרחיק מפני תקנת חכמים שיהיו אוסרות עליו, ללא אחמור רצנן כולי האי שיהא תקנתא אוסרת, הלכך הכא ודאי פשיטא דשרי, מיהו מציעא לן אי אית לן למיסר הכא משום גזירת קרפף צעלמא דאדם נותן עיניו במחיתא, או דילמא אמרינן דעיניו צבורו, שהוא עושה אותו רחב צרפון עצמו ולא גמר ממחיתא, דמידע ידע דמשום דהני שתי אמות על כרחו הוא עושה אותן מפני תקנת חכמים, דמשום הכי אינן אוסרות עליו, ומשו"ה אמר ר' שמעון בן אלעזר 'ולא אמרו להרחיק אלא כדי ראשה ורובה של פרה', כלומר דכיון שאין אנו מתירין יותר מצית סאתים אלא מפני שהוא מוכרח צכך מפני תקנת חכמים, אין אנו צריכים להתיר אלא מה שהטילו עליו חכמים בצ"ל" עכ"ל.

ובגאון יעקב (ד"ה או דלמא) האריך בכל זה, וכתב מעצמו דכרכו של הר"ן והוסיף שם צביאור הדברים, וז"ל "היכא דמרחיק מצור טפי מכדי ראשה ורובה של פרה ודאי לא שרי ר' יהודה, אלא דהיכא דמרחיק כדי ראשה ורובה, מדינא מישרא שרי, ואפי' צבור צית סאתים דאיכא טפי מצית סאתים צהדי צור, דהאי דקא מקיף כדי ראשה ורובה לא חשוב, דכל מאי דאקיף למימלי צור ולאחוצי לדלי סמוך לצור, לאשקויי לצהמתו הוא דקמקיף, אלא רצנן הוא דאסרי להו לאשקויי לצהמתו צנקיט מנא צידיה עד דאיכא ראשה ורובה צפנים, הלכך צעי לארחוקי עוד צ' אמות מכאן ומכאן כדי לאשקויי לצהמתו סמוך לצור".

"והואיל ועיקר ההיקף הוא לאשתמושי סמוך לצור, אלא ללא מצי לסמוכי ממש לצור משום דרצנן רמיא עליה להרחיקו צ' אמות כדי ראשה ורובה, לא חשיבי הוספת הני צ' אמות וטפילא נינהי וצטילי, וכמאן

י. או משום דפסין עם באר בתוכן לא נחשב הוקף לדירה [כדעת הרשב"א והריטב"א שהבאנו לעיל דף יח.], או משום דאף דהוקף לדירה לא מהני בפסין דלאו מחיצות גמורות הן [כדעת רש"י ותוס' שם], ובור אינו ממעט בבית סאתים, או משום דבעלמא ג"כ לא ממעט [כדעת הרשב"א והריטב"א לקמן כה. שהבאנו לעיל אות ד' ובהערה שם], או דעכ"פ בפסין אין הבור ממעט דלאו מחיצות גמורות נינהו כדעת התוס' (ד"ה בור) שהבאנו לעיל (שם).

גופא משוס דהואיל ופסין מחילות גרועות נינהו, מחזי טפי כאינו מוקף לדירה ואחי לאחלופי זשאר קרפף להתיר יותר מז"ס שלא הוקף לדירה, וא"כ מאי דמספק"ל לגמ' אס אדם נותן עיניו צבורו או צמחילתו, היינו משוס דאליצא דאמת פסי זיראות גס לר"י הוי הוקף לדירה, והיה הדין נותן להתירה אף ציזתר מז"ס, ורק משוס גזירה דאחי לאחלופי עם שאר קרפף שלא הוקף לדירה הוא דקאסר פסי זיראות ציזתר מז"ס, ולזה מנלדד הגמ' דצאותו תוספת דראשה ורובה שהוא לנורך השקאה מן הצור, לא אחי לאחלופי עם שאר קרפף להתיר יותר מז"ס, דנותן עיניו צבורו ויודע דלנורך צורו הוסיף כן, או דלמא נותן עיניו צמחילתו ועדיין חיישינן לאחלופי.

דנחשב מוקף לדירה], אלל טעמא דר' יהודה [דאוסר להוסיף יותר מז"ס] הוא משוס גזירה אטו קרפף, אצל זלא"ה היו מתירין אפילו יותר מצית סאתים, וא"כ הא דאמרי ליה רבנן מדיר וסתר ג"כ סוצב והולך על זו הסצרה, והכי קאמרי רבנן כי היכי דלא גזרינן צדיר וסתר [אטו שאר קרפף] הכי נמי לא גזרינן צפסין [אטו שאר קרפף], ואמר להו ר"י זו מחילה וזו פסין, והכא [צפסין] שייך למיגזר טפי, דכיון שיראו שהתירו אפילו צמחילה גרועה יותר מצית סאתים, ודאי אחי לאחלופי להתיר צקרפף דאיכא מחילה מעלייתא" עכ"ל.

נמצא לדבריו, דעיקר סצרת ר"י לאסור פסי זיראות יותר מצית סאתים אף דהוקף לדירה, הוא

סימן ג

בגדר דירה העשויה לאויר

מבואר ברש"י דיסוד החסרון דדירה שתשמישה
לאויר הוא דדירה בע"כ לא שמה דירה ויישוב
סוגיא דיומא

א [בגמ' (דף כז ע"א) כלל אמר רבי שמעון בן אלעזר
וכו' וכל דירה שתשמישה לאויר כגון צורגנין
שצדוה, בית סאתים מותר יתר מצית סאתים אסור.
ופירש"י (דף כז. ד"ה וכל דירה) דעשויה לשמירת אויר
שחוצה לה. וכן הוא ברש"י (סוכה כה. ד"ה שתשמישה
לאויר), דהואיל ועשויה לאויר שחוצה לה לא נחשב דירה.
ומשמע דהואיל ואינה עשויה לתוכה אלא לחוצה לה
לשמור את השדה, א"כ מה שהוא דר בתוכה לא שמה
דירה, דכל מה שהוא דר שם הוא רק הי"ת לשמור השדה
ולא לדור בתוכה.

לענין חוצת מזוזה, מ"מ בקרפף יותר מצית סאתים צעינן
דירה טפי, שהרי מה שחכמים עשאוהו כרמלית אף
שהוקף במחילות, משום דהואיל ולאו מקום דירה הוא
מחזי כרה"ר ויצואו צנ"א לטלטל ד' אמות צרה"ר,^א
ומשו"ה צעינן להקיפו לדירה גמורה ואיכא הכירא טפי
דלשם דירה נעשית ותו לא מחזי כרה"ר, ולכן אף דלענין
חוצת מזוזה אף דירה בע"כ שמה דירה, מ"מ לתקן
קרפף יותר מצית סאתים שלא יהא נראה כרה"ר, צעינן
לזה הכירא טפי של עשיית מחילות לשם דירה גמורה
בתוכה ולא לאויר חוצה לה, ודו"ק.

סתירת דברי רש"י דחסרון דדירה שתשמישה
לאויר משום דאינו דר שם ביום ובליילה

ב נמצינו למדים מדברי רש"י דיסוד החסרון דדירה
העשויה לאויר הוא, דהואיל ואינה עשויה
לפנים אלא לחוץ, ואין רצונו לדור בתוכה כי אם שהוא
הי"ת להיות ניצל מן החמה צשעה שהוא שומר השדה,
הו"ל דירה בע"כ ולא שמה דירה לגבי דין הוקף
לדירה וכמשנ"ת.

אולם לכאורה רש"י סותר משנתו צוה, שהרי פירש"י
(לקמן ק. ד"ה משום דהוי דירה תשמישה לאויר) וז"ל
"אינה לדור צה תמיד, אלא להסתופף צה שומרי השדה"
עכ"ל. ומשמע מדבריו דיסוד החסרון הוא משום דשוהה
שם רק ציום כדי לשמור שדהו, אצל אילו היה דר שם
תמיד יומם ולילה שפיר היה דירה.

וב"ב ה"ח (סי' שני"ח סק"א, שס"צ סק"א) אליבא דאמת,
דאם דר שם יומם ולילה הוי מקום דירה, והואיל
דין זה מדברי התוס' (לקמן כג. ד"ה שהוא), דכתבו התוס'
שם דעורה במקדש מיקרי הוקף לדירה הואיל והוי

ורש"י (דף עו. ד"ה משום דהוי דירה) הוסיף צה דברים
הרבה, דתחילת דבריו כתב דאינה עשויה לאויר
תוכה אלא לצורך אויר שחוצה לה, ועשויה להגן מן
החמה, ובסוף דבריו כתב דלאו דירה הוא דבעל כרחו
הוא דר שם. הרי דבסוף דבריו ציאר יסוד החסרון דירה
צוה, דכיון דאין רצונו לדור שם מנ"ד עצמה, אלא שהוא
מוכרח לכך לשמור את השדה, וא"א לשומרו בחוץ מפני
השמש, א"כ כל עצמה נעשית רק להצילו מן השמש
כשהוא שומר השדה, וא"כ כל עצמה היא דירה בעל
כרחו, דצאמת אילו היה יכול לשומרו בחוץ היה עושה כן,
רק דמחמת השמש מוכרח הוא לישאר צפנים, ודירה בעל
כרחו לא שמה דירה.

ובפשוטו מצואר דדירה בע"כ לא שמה דירה, וז"ע
דהא קי"ל (יומא י:) לענין חיוצ מזוזה דדירה
בע"כ שמה דירה, וע"ש בטל תורה (ד"ה משום) מה
שמירץ צוה. ויתכן שיש לחלק צוה, דאף דקי"ל שמה דירה

א. כמבואר בגמ' (לקמן סז:) מחיצה היא אלא שמחוסרת דיורין, וכן מבואר בתוס' (לקמן צ: ד"ה לשמואל), דחצר אפי' בית
עשרה כורים שלא הוקף לדירה שריא, שהרי בעצמותה מקום דירה הוא, וע"ע מש"כ בחידושים (לקמן צ. בתוד"ה הכא)
בגדר דין כרמלית יותר מבית סאתים.

שומרים אותו יומם ולילה, ומזה הוכיח הצ"ח דה"ה צבורגנין אס השומרים דרים שם גם צלילה שפיר מיקרי מקום דירה.

וצ"ע דהא לכאורה אי"ז מתאים עם מש"כ רש"י בכל אידך מקומות, דהואיל ואינה עשויה לדור בתוכה הוי דירה צע"כ ולא שמה דירה, דמצואר דדירה שתשמישה לאויר איכא גריעותא בגוף תורת דירה שלה, וא"כ אף אס דר שם יומם ולילה לא להוי דירה.

יישוב התוספת שבת והחזו"א לא ניה"ל בדבריו

ג] וישו"ר בתוספת שבת (סי' שני"ח סק"ח) שיישז סתירת דברי רש"י וז"ל "וצריך לפרש דמש"כ רש"י (דף טו. ד"ה משום דהוי דירה) הטעם כיון דצע"כ הוא דר שם, היינו דע"י שהולך בכל לילה לציתו מוכחא מילתא דצע"כ הוא דר שם משום שמירה ולא לשם דירה,

אבל כששומר ודר שם ציוס וצלילה לא מוכחא מלתא כולי האי דדר שם לשם שמירה, דאפשר דלשם דירה ממש דר שם" עכ"ל.

אולם בחזו"א (סי' ק"י סוף סקכ"ח) הוכיח דא"א לומר צדעת רש"י דדירתו יומם ולילה עושהו מוקף לדירה, שהרי מפורש צדברי רש"י לקמן (דף כה: ד"ה עגד, דף כו. ד"ה כיון דלנניעותא), דאפי' דר שם ציוס ולילה הואיל ועשוי רק להנניע את עצמו שם לא שמה דירה, הרי להדיא דשורה שם אף צלילה, ואפ"ה איכא גריעותא צעיקר תורת דירה שלה דאינה לשם דירה אלא לנניעות בעלמא, ועוד הביא שם החזו"א צסם הפמ"ג (ריש סי' שני"ח) דלא ניה"ל לעיקר דברי הצ"ח דדירת יום ולילה עושהו לדירה, דלשון 'וכל דירה שתשמישה לאויר' לא משמע כן, דמשמע שאין מגרעת בזמן דירתו אלא הגרעון הוא משום שהיא לאויר, ע"ש.

ב. ויש מקום לדחות ראיית החזו"א, מדברי רש"י (דף כו. ד"ה כיון), דמדוייק שם בלשונו דמשום דלמחר סתרי להו הוא דלא הוי דירה, ולפי"ז י"ל דלעולם שומירה קבועה ודר שם יומם ולילה שפיר הוי מקום דירה, אבל דבר שאינו קבוע אלא סותרו מיד, בזה לא מעלה ומוריד מה שדר שם יומם ולילה, וצ"ע.

סולם דעת ריב"ב בהיקף דירה ביותר ופחות מב"ס יעקב

כט

היא חסרונה, דכיון דעשויה לדירה, א"כ כל שאינה עשויה לדור צמחה חסר צמחה דירה שלה, משא"כ קרפף דאינו עשוי לדור צמחו, א"כ כדי לחול צו תורת דירה לא צעין דירה גמורה כולי האי, כי אם שתשמישו לדירת צנ"א, ולכן אף שומירה שצמחה סגי להכי, ומישש היטב דעת רש"י.

אלא שעדיין יש להקשות סמירה דצרי רש"י, ממאי דפירש"י צפירושו הראשון צסוגיא דאצורנקא לקמן (דף כה: ד"ה עבד קנה), דרצ הונא צר חנינא רצה לתקן היקף צוסתנא לדירה, ע"י שנותן צמחה אצורנקא שהוא ארצע מחילות כחדר, להניח שם צלילה המאכל ולדור שם השומר, ולמחר יטלטלנו צכל הפרדס, דהו"ל כשומירה וצית דירה ועל ידו הוקף לדירה, עכ"ד.

ובהמשך הסוגיא שם (דף כו.) פליג רצא על ר"ה צר חנינא דאי"ז תיקון, וסייע רצ פפא לרצא שם צטעמא דמילתא דלא מהני אצורנקא, משום דלצניעותא עבידא, ופירש"י שם וז"ל "כיון דלצניעותא היא ולמחר סתרי לה לאו כלום היא, דיום ולילה צעלמא היא דעבידא, ולאו דירה היא" עכ"ל. הרי דמסקנא דאמוראי שם דשומירה וצית דירה לא שמה דירה, והיאך כתב רש"י צסוגיין דמיקרי דירה.

אמנם נראה דתשובתה צנידה, דמצואר צצרי רש"י שם 'כיון דלצניעותא היא ולמחר סתרי לה לאו כלום היא', דהטעם דשומירה לצניעות לאו מקום דירה הוא, היינו משום דמחילותיה עשויות לשעה צלצד, ליום ולילה אחד, משא"כ הכא איכא לאוקמיה דהוי שומירה וצית דירה קצועה לימים רצים ושפיר הוי מקום דירה.¹

וכדאמר"י לעיל כלל א"ר שמעון צן אלעזר כל דירה שתשמישה לאויר כגון צורגנין שצשדות, צית סאתים מותר יתר מצית סאתים אסור, וכל שכן שאין מתירין קרפף יתר מצית סאתים מחמתן" עכ"ל.

יישוב דעת רש"י עפי"ד החזו"א דשאני קרפף דלא בעי' תורת דירה כולי האי ואף שומירה הוי דירה

ג] אולם דצצרי הריטב"א (ד"ה וצלצד) מצואר כדעת רש"י, דשומירה דפתח ולצסוף הוקף מיקרי הוקף לדירה, ומנהי אף ציותר מצית סאתים. וצתוס' (ד"ה וצלצד) כפי הגירסא שלנו ג"כ מצואר הכי, דאוקמיה למתני' לפי דרכו צשומירה דהוקף ולצסוף פתח, אצל פתח ולצסוף הוקף שפיר הוי דירה גמורה ומנהי ציותר מצית סאתים, וא"כ גם לדידהו יקשה כנ"ל הא הוי דירה העשויה לאויר ולא שמה דירה.²

ובהזו"א (סי' ק"י סוף סקכ"ח) הביא דעת הג"א צפירקין (סי' צ') והוצא צמ"א (סי' שני"ח סק"ד), דמצואר דנקט כדעת רש"י דקרפף יתר מצית סאתים שיש צמחה שומירה מיקרי הוקף לדירה, והק' על הג"א כעין קו' הרשב"א על רש"י, דלא היא קרפף כזה עדיף משומירה עצמה שהיא דירה העשויה לאויר, ותי' החזו"א דאכן שומירה עצמה גרע טפי, וז"ל שם "כיון דשומירה עשויה לדירה ואין דירתה רצויה, אצל קרפף דצעין רק שיהא אדם משמש צה והרי הוא משמש צה, ואין נפקותא צמה שהאדם דר צשומירה צעל כרחו, מ"מ הקרפף שצציה משמש להאדם שימוש הגון ורצו" עכ"ל. ומצואר צצצרי, דצית דירה עצמה מעלתה

א. אולם לפי גירסת המהרש"ל בתוס', מבואר דס"ל לתוס' כדעת הרשב"א דשומירה דירה גרועה היא, ואף בפתח ולצסוף הוקף לא מהני ביותר מבית סאתים, ולקמן בפנים (אות ו') הבאנו גירסת מהרש"ל לבאר דברי הב"י, ע"ש.

ב. וכן מבואר ממש"כ רש"י שם (סוד"ה משום פירא דבי תורי) לבאר דברי ר"ה בריה דר"י דאבוורנקא לאו מקום דירה הוא משום דעשויה לנחת, וכתב רש"י דאף דשל קיימא נינהו לאו מחיצה כיון דנעשה לשמירה ולא לדירה, ומשמע דרש"י בא לפרש דאפי' את"ל דמחיצות של קיימא נינהו ולית להו החסרון של לצניעות דלאו של קיימא, אפ"ה לא שמה דירה דעשויה לנחת, ומבואר בדבריו כנ"ל, דיסוד החסרון דלצניעות הוא דלאו מחיצות של קיימא נינהו.

ג. ויש להעיר על דברי הב"ח (סי' שני"ח סק"א) שכתב דהא דבורגנין לאו מקום דירה נינהו, היינו משום 'שהשומר יושב בתוכו ואוכל שם את פתו רק ביום, אבל בלילה הוא לן בביתו', ומשמע דאילו היה לן שם אף בלילה שפיר הוי מקום דירה, ולכאורה דבריו נסתרים מדברי רש"י שהבאנו בפנים, דאף ליום ולילה לאו מקום דירה הוא כל שלא נעשה כן באופן קבוע. ויתכן בכונת הב"ח, דלעולם גם הוא מודה דכדי להיות נחשב מקום דירה צריך לעשותו באופן קבוע לזמן מרובה ולא רק לשעה, אלא דהב"ח הוסיף דאפי' אם נעשה לזמן מרובה, צריך להיות דירתו שם ביום ובלילה, אבל אם נעשה לזמן מרובה רק לדור שם ביום ולא בלילה, גם זה אינו מקום דירה.

אולם עדיין לא נתיישבה דעת הריטב"א בזה, דהא כבר הצאנו דהריטב"א סבר כרש"י דשומירה מהני להיקף דירה, והרי הוא עצמו פירש דברי רב פפא שם, דאין חסרון ללגניעות כרש"י דמחילות נעשו לשעה, אלא אפי' לימים רבים לאו דירה הוא משום דעלם הדירה היא דירת עראי ולאו שמה דירה, ולדבריו שם א"א לחלק כנ"ל ולומר דהכא נעשה לימים רבים, דככל אופן עלם הדירה היא דירת עראי, וא"כ אף בסוגיין לא תועיל שומירה לדירה, וז"ע.

תי' התוס' לדעת רש"י דמודו רבנן בקרפף דל"מ היקף דירה ביותר מב"ס וקשה דברש"י מבואר דלא כתי' התוס'

ד] והנה לעיל (אות א') הצאנו דברי רש"י דעת ריב"ז, דיותר מצית סאתים אסור אף צהוקף לדירה, ופחות מצית סאתים מותר רק צהוקף לדירה. והק' תוס' (ד"ה וצלצד) והרשב"א (ד"ה וצלצד) והריטב"א (ד"ה וצלצד) והר"ן (ד"ה ועוד), דהא צמתני' (לעיל יח.) כו"ע מודו דמהני הוקף לדירה ביותר מצית סאתים, ולא מצינו שום תנא דפליגי על זה.

ותוס' צסוף דבריו תי' לדעת רש"י, דאף רבנן (לעיל יח.) לא אמרו דמהני היקף דירה ביותר מב"ס, אלא צדיר וסתר ומוקנה שתשמישן רב, אצל אה"נ צקרפף דהכא דאין תשמישו תדיר כ"כ, מודו לריב"ז דלא מהני ציה הוקף לדירה. ותמוה טובא לפרש כן דעת רש"י, דהא מפורש ברש"י (לקמן כג: ד"ה רצי עקיבא) דמאי דהק'

הגמ' שם ר"ע היינו ת"ק, הכוונה היא, דר"ע דמתני' דסובר דפחות מב"ס א"ל היקף דירה, וציותר מב"ס מהני היקף דירה, היינו ממש דברי רבנן דאמרו לו וכו' (לעיל יח.) דצפחות מב"ס א"ל היקף דירה, וציותר מב"ס מהני היקף דירה כמו דיר סהר ומוקנה, עכ"ד רש"י שם. ואת"ל כתי' התוס' דעת רש"י, הא שפיר איכא צין ר"ע לרבנן דהתם, דר"ע סובר דאף צקרפף מהני היקף דירה יותר מב"ס, ואילו רבנן דהתם סברי דדוקא דיר סהר ומוקנה דתשמישן רב הוא דמהני יותר מב"ס, אצל צקרפף לא, ושו"ר שכן הק' צגאון יעקב עד"ו.¹

לרש"י ריב"ב בעי מעלה של היקף דירה בפחות מב"ס ואי"ז מתבטל מנזרע רובו ולרא"ש ותו"י ב"ס שאני

ה] ועוד הקשו הראשונים (הרשב"א, והריטב"א והר"ן שם) על פירש"י, דאת"ל דריב"ז צעי היקף דירה צפחות מצית סאתים, הניחא צקרפף דמהני ציה היקף דירה, אצל צגינה דנזרעה רוצה ולאו מקום דירה היא כלל, לא מהני צה היקף דירה כמבואר צגמ' (לקמן כג:), והיאך קאמר ריב"ז דמהני היקף דירה צגינה פחות מצית סאתים, הא כיון דנזרעה רוצה לא מעלה ומוריד להקיפו לדירה, הא זרעים מפקי מתורת היקף דירה, ו אפי" צחצר גמורה כשנזרעה רוצה, כדאיתא לקמן צהדיא, עכ"ד.

ותוס' דלא הקשה כן, י"ל דס"ל דדוקא ציותר מב"ס ל"מ הוקף לדירה צנזרע רוצו, אצל צפחות מב"ס מהני. ציאור הדברים, דריב"ז לרש"י לא קאמר דצעינן

ד. ועוד הק' הגאון יעקב שם, דאת"ל כדברי תוס', אנו דקי"ל דאף בקרפף יותר מב"ס מהני היקף דירה כמאן קאמרין, וכן הק' עד"ז בחזו"א (סי' פ"ח סק"כ). ואולי אנו קי"ל כר"ע דמתני' דידן דאף בקרפף יותר מב"ס מהני היקף דירה, וע"ש בגאון יעקב מש"כ בזה.

ה. הריטב"א כתב הך לישנא דמבטל היקף דירה, ולשיטתו לקמן (דף כג: ד"ה אמר רב הונא) דזרעים מבטלי' תורת דירה מן המחיצות, וכ"כ עד"ז (לקמן נ: ד"ה תניא כותיה דרב) ד'כל שהוא יותר מכאן, כיון שאינו מוקף לדירה הרי הוא כאילו אין כאן מחיצות', ולקמן בפנים (סימן ח' אות ב' - ד') הבאנו את דברי המאירי ועוד רבוותא, דגדר איסור טלטול ביותר מב"ס הוא דחכמים עשאוהו כאילו אין כאן מחיצות, וביארנו שם דאף דודאי סיבת התקנה היא משום דיותר מב"ס מחזי כרה"ר ואסור לטלטל בו כרה"ר וכרמלית כמש"כ הלבוש (פי' שני"ח ס"א) והו"ד במ"ב (שם סק"ה), מ"מ גדר איסור טלטול הוא הא גופא דעשאוהו כאילו אין כאן מחיצות, אולם הרשב"א כאן כתב דזרעים מבטלים כח הדירה, ומשמע מדבריו דלא הפקיעו חכמים תורת מחיצות, אלא דאיסורו דומה לסיבת התקנה עצמה, דכיון דמחזי כרה"ר אסור בו טלטול כמו בכרמלית ורה"ר, אא"כ הקיפו לשם דירה וניכר בו תורת דירה, אז תו לא מחזי כרה"ר, וזרעים מבטלים דירה הואיל ואין בני"א דרים במקום זרעים, ותו לא מהני ביה היקף דירה להיות ניכר כמקום דירה, והדר דינו דמחזי כרה"ר ואסור לטלטל בו, אבל לעולם אין גדר האיסור מצד חסרון מחיצות, אולם לקמן שם הוכחנו בדעת הרשב"א גופיה דגם איהו סובר כהריטב"א דיסוד איסור טלטול הוא מצד הפקעת המחיצות.

מעלה, לזה קאמר דסגי צשומירה דהוא דירה גרועה, כמו דלית ציה גריעותא דנורע רוצו, ודירה גרועה לא מהני ציותר מב"ס, אבל דירה גמורה יתכן דמהני לריב"ב אף ציותר מב"ס.¹

ויש להוסיף, דלפי דברי הרא"ש (סי' צ') והתו"י (לקמן כג: ד"ה נורע), בכלל לק"מ קו' הראשונים מהא דנורע רוצו, דכתבו הרא"ש ותו"י דפחות מצית סאתים לית ציה חסרון נורע רוצו, והוכיח דצריהס גופא מריב"ב, דאם לריב"ב דמחמיר להצריך שומירה אף צפחות מצית סאתים, ואפ"ה נחשז שומירה להיות דירה ולא איכפ"ל דנורע רוצו, צע"כ משום דפחות מצית סאתים מחמת קטנותו הוי דירה טפי ולא נגרע צהא דנורע רוצו, כל שכן לדין דמקילינן טפי דלא צעינן כלום צפחות מצית סאתים דהוי דירה טפי, ודאי דלית ציה חסרון דנורע רוצו, עכ"ד.

נמצא לדצריהס אין מקום לקו' הראשונים, דממקום שהקשו הראשונים גופא הביאו הרא"ש והתו"י סייעתא, דהראשונים הקשו דל"ש הוקף לדירה צפחות מצית סאתים דהא נורע רוצו, והרא"ש גופא הוכיח מזה, דצע"כ שאני צית סאתים דהוי טפי מקום דירה ולא נגרע צנורע רוצו.²

היקף לדירה ממש צפחות מב"ס, דהא גם ריב"ב מודה דפחות מב"ס לא מחזי כרה"ר כמו יותר מב"ס, אלא דריב"ב מחמיר דאף פחות מב"ס צעינן היכר טפי ותוספת מעלה דהוקף לדירה, וציה ליכא גריעותא דנורע רוצו, דדוקא יותר מב"ס דמחזי כרה"ר והיקף לדירה צא לתקן הך חסרון, ציה אמרינן דכל שעדיין נורע רוצו לא נתקן החסרון דיותר מב"ס, אבל לריב"ב דפחות מב"ס ליכא חסרון דמחזי כרה"ר, כי אם דמחמיר דצעינן מעלימתא דהוקף לדירה, ציה לא מעלה ומוריד נורע רוצו.

ואע"ג דנורע רוצו לאו מקום דירה הוא ולא מהני ציה היקף דירה לאשוויי מקום דירה, הא לא צעינן חלות שס מקום דירה צכה"ג, דדוקא ציותר מב"ס דמחזי כרה"ר הוא דצעינן הכי, אבל צב"ס לריב"ב דלא מחזי כרה"ר, ולא צעינן אלא תוספת מעלה להכירא, ציה סגי אם היקפו לדירה, דאף צמקום הזרוע אם קצע דירתו שס סגי ציה להכירא, וכן מצאתי אה"כ צחזו"א (סי' קי"ב אות ו' סוד"ה וכמז) וז"ל "ורבי יהודה צן צבא מחמיר ומצריך דירה כל שהוא, ואף דזרעים מצטלי דירה, מ"מ הוא עדיף מקרפף שאין צו כלל דירה" עכ"ל.³

ואדאיתנן להכי יש ליישז גם אידך קו' הראשונים, דכיון דמאי דקאמר ריב"ב דצעינן פתח ולצסוף הוקף צפחות מצית סאתים, הוא רק לתוספת

1. ואף שהחזו"א שם כתב כן בדעת התוס', מ"מ בסוף דברינו כאן יתבאר, דיתכן דגם רש"י הולך עד"ז דריב"ב אינו מצריך היקף גמור, וכמעט שהוא מפרש כדברי הראשונים, אלא דרש"י קאמר דריב"ב מצריך פתח ולבסוף הוקף, דלענין זה בעינן היקף לדירה ממש, ולשאר רבוותא אף הוקף ולבסוף פתח, דלריב"ב לא בעינן כי אם היכירא בעלמא. והנה החזו"א כתב בהמשך דבריו שם (תוד"ה נורע רוצו) דמאי דמספק"ל לתו"י (דף כג: ד"ה נורע) אם זרעים מבטלי דירה בדיר וסחר ומוקצה, משום דמצד התו"י דהא דמהני שומירה דדירה גרועה בגינה, הוא משום דזרעים לא מבטלי דירה לגמרי אלא מקליש אותו, וא"כ לריב"ב דסגי בדירה גרועה דשומירה, סגי אף במקום זרעים דהוי דירה קלושה, אבל ביותר מב"ס דדירה גמורה בעינן, התם הואיל זרעים החלישו כח הדירה תו לא מהני היקף דירה, אבל בדיר וסחר דתשמישן רב אין הזרעים מקליש דירה זו ואף ביותר מב"ס מהני, עכ"ד. עכ"פ למדנו, דמצד התו"י דהא דמהני שומירה לריב"ב בב"ס, הוא משום דזרעים לא מבטלי דירה לגמרי אלא מקליש אותו, אבל מאידך גיסא מצד התו"י דאף בדיר וסחר לא מהני במקום זרעים, והיינו על דרך שנחבאר בפנים ע"פ תחילת דברי החזו"א שם, דזרעים מבטלי דירה לגמרי והא דמהני שומירה לריב"ב דדירה כל דהו סגי להיכירא בעלמא, וא"כ ביותר מב"ס לא סגי בהכי, וא"כ במקום זרעים דבטל מיניה תורת דירה, תו לא שייכא ביה היקף דירה, ודו"ק.

2. באופן דיוצא מזה דרש"י כמעט שוה לכל אידך רבוותא שיתבאר לקמן בפנים (אות ו'), דריב"ב מודה דמהני היקף לדירה גמורה ביותר מב"ס, ורק דמחמיר להצריך תוספת מעלה אף בב"ס ולזה סגי שומירה, אלא דנ"מ בין רש"י לאידך רבוותא הוא, דלרש"י בעינן פתח ולבסוף הוקף דבעינן היקף לדירה להך תוספת מעלה, ולאידך רבוותא אף הוקף ולבסוף פתח סגי דאינו אלא להיכירא בעלמא.

3. ולקמן בפנים (סימן י"א אות ג', ד') הארכנו עוד בביאור דברי התו"י ביישוב קו' הראשונים עפ"י הביה"ל (סי' שני"ה ס"ט ד"ה קרפף), והבאנו שם (אות ה') דברי החזו"א (סי' קי"ב אות ו' תוד"ה נורע רוצו) דפליג עליו, ועוד כתבנו שם (אות א') דלכאור' משמעות לשון רש"י בסוגיא שם הוא דלא כהרא"ש, דרש"י כתב דאף דגינה בית סאתים לאו מקום דירה הוא,

כמו שאלו עושין ביתר מצית סאתים, ואם יש שם שומירה או צית דירה הרי זו קלת כהוקף לדירה מפני שמתוך כך נראה שתשמישו בקרפף תדיר, וכן הדין בסמוך לעיר וכן הטעם, ואפ"ה עד צית סאתים דוקא אצל יתר מצית סאתים לא, ואם הוקף לדירה ממש כדיר וסתר וסתר אפילו צית חמשת כורין ואפילו צית עשרת כורין, וצוה לא נחלק אחד מהן" עכ"ל.

ביאור הדברים, דאף ריב"צ מודה דדוקא יותר מצית סאתים מחזי כרה"ר וצעי היקף דירה גמורה, אלא דהחמיר בפחות מצית סאתים דצעיין קלת היקף להכירא, אצל לעולם אף לריב"צ לא צעיין תורת היקף דירה שיהא שייך ציה ציטול דנזרע רוצו, ולכך מהני ציה דירה גרועה להכירא בעלמא.

ב"י דהג"א הוא רק לרש"י ולא לתוס' ודחיית הרא"י אף לרש"י דפחות מב"ס לרש"י חלוק מיותר מב"ס לדין

[ז] והנה צהג' אשר"י בסוגיין (סי' ז') כתב וז"ל "גינה וקרפף שהקיפוס בגדר גצה עשרה טפחים, ויש שם שומירה דהיינו סוכת שומרים, או צית דירה, או שתהא סמוכה לעיר, דהואיל וקרובה לציתו דעתו עליה להשתמש צה תדיר, וכהוקף לדירה דמי ואפ"י גדולים הרבה שרי" עכ"ל. וכתב הצ"י (או"ח סי' שני"ח ס"א) וז"ל "ונראה שטעמו וכו' מדריב"צ שמעיין להנך חשיצי צית

דרכו של תוס' ואידך רבוותא דלריב"ב מהני היקף דירה ביותר מב"ס ורק בעינן הכירא בעלמא בפחות מב"ס

[ו] והנה הראשונים מכח קושייתם פירשו בדרך אחרת מרש"י, דלעולם אם הוקף לדירה גמורה מהני לריב"צ אף ביותר מצית סאתים, והכא במתני' מיירי בהוקף ולצסוף פתח, דלא שמהי היקף ביותר מצית סאתים, ולא קאמר ריב"צ אלא בפחות מצית סאתים דמחמיר דצעיין עכ"פ הוקף ולצסוף פתח. וזהו לפי הגירסא שלנו בתוס', דאוקמינן הכא בהוקף ולצסוף פתח, אצל פתח ולצסוף הוקף שפיר הוי דירה גמורה, ומהני אף ביותר מצית סאתים, וכמו שהבאנו לעיל (אות ג') וכן הוא דעת הריטב"א. אולם המהרש"ל גורס דשומירה לאו דירה גמורה היא, וכן צית דירה לאו צדירה גמורה מיירי אלא צדירה גרועה, דלא מהני ביותר מצית סאתים כי אם בפחות מצ"ס, וכן סמוך לעיר כתבו הרשב"א והר"ן ללאו דירה גמורה היא כי אם לענין פחות מצית סאתים.

והריטב"א ורבינו פרץ כתבו לפי דרכם של תוס', דהא דצעי ריב"צ שומירה וכיו"צ אף בפחות מצ"ס הוא תומרא בעלמא, והרשב"א הוסיף ביאור עד"ז וז"ל "רבי יהודה צן צבא סוצר דשלשה דינין יש צדין קרפף, דהיכא דליכא אפילו שומירה ושאינו סמוך לעיר אפילו צית סאתים או אפילו פחות מצית סאתים, אין מטלטלין צו אלא צד' אמות בלבד, עשה עד צית סאתים

אפ"ה מותר לטלטל בו דלא גזרו על ב"ס, דמפורש בדבריו דאף בב"ס זרעים מבטלי דירה, ולכאן דלא כדברי הרא"ש, ולפי משמעות לשון רש"י שם צ"ל ככל משנ"ת בפנים ביישוב דעת רש"י.

ט. ויתכן דתוס' דייק כן בלשון ריב"ב במתני' 'ובלבד שיהא שם שומירה ובית דירה', דהיינו שיהא שם באיזה אופן שיהיה ואפי' הוקף ולבסוף פתח. ומה שדייק המ"א (סי' שני"ח סק"ד) מלשון הג"א 'יש שם' היינו פתח ולבסוף הוקף, אינו סותר לדייק זה, דהג"א קאמר שהקיפוס וכו' ויש שם וכו', דמיירי בפעולתם שעשו היקף, וא"כ מש"כ אח"כ ויש שם, היינו דבשעה שעשו היקף יש שם מכבר, אבל במתני' לא מיירי בפעולת המקיף, אלא דינא קאמר המוקפות גדר וכו' ובלבד שיהא שם, א"כ אין שום משמעות שיהיה שם כשהקיפו, ואדרבה כיון דקאמר הדין בלשון סתמא ובלבד שיהא, משמע בכל גווי אף בהוקף ולבסוף פתח וכמו שכתבנו. ויש להעיר לדעת רש"י דריב"ב מיירי בהוקף לדירה גמורה, למה נקט המשנה דוקא הני תלת, הו"ל למנקט הוקף לדירה גמורה דעלמא, בשלמא לתוס' ניחא דנקט דוקא הני דלאו דירה גמורה, או בעצם או משום דהוקף ולבסוף פתח. וצ"ל לרש"י, דכיון דמיירי בגינה וקרפף, אין הדרך לבנות בית גמור בו כי אם הני, ואפ"ה דירה גמורה נינהו גם לדין.

י. עי' תוס' רבינו פרץ דפירש כוונת רש"י כתוס', אולם הרא"ש ושר"ר לא פירשו כן בדעת רש"י.

יא. וכמו שביארנו לעיל (אות ה' בהערה) דסיבת איסור טלטול ביותר מב"ס הוא משום דמחזי כרה"ר וכרמלית, וביארנו שם בדעת הרשב"א דזהו גופא גדר האיסור, דאסרו לטלטל בו דומיא דרה"ר, ורק להריטב"א ביארנו דאף דסיבת התקנה הוא דמחזי כרה"ר, גדר איסור טלטול הוא דעושה כאילו אין בו מחיצות כלל.

דברי המ"א דשומירה לאו דירה גמורה דוקא
 לריב"ב דמחמיר אבל לדידן שפיר הוי דירה גמורה

ח] והנה כתב הרמ"א (סי' שני"ח ס"א) וז"ל "ויש אומרים
 עוד, דכל קרפף שהוא סמוך לזיתו מיקרי הוקף
 לדירה, כי דעתיה עלויה (הגהות אשרי פ"צ דעירובין), ויש
 חולקין בזה (צ"י בשם תוספות) עכ"ל. והמדפיסים הבינו
 דכוונת הרמ"א להני צ' דעות שזכרו צ"י שהצאנו לעיל
 (אות ז'), די"א היינו דברי הג"א לדרכו של רש"י, ויש
 חולקים הוא מש"כ הצ"י בשם תוס'. אולם צ"י"א (שם
 סק"ד) דקדק בלשון הרמ"א, שהציג פלוגתא דוקא בסמוך
 לעיר, דמשמע דרמ"א פליג על הצ"י, וסובר דאף לתוס'
 הו"ל שומירה דירה גמורה לדידן ביותר מצ"ס, ורק
 בסמוך לעיר הוא דאיכא פלוגתא צ"י"ע אס נחשב דירה.

וכתב המ"א בטעמא דמילתא וז"ל "ונראה לי, דגם
 תוס' לא כתבו דלא מהני [שומירה] אלא לריב"ב
 דס"ל דפחות מע' צעינן שומירה, ולכן ביתר מע' לא
 מהני, אצל לדידן דפחות מע' א"ל שומירה ביתר מע'
 מהני" עכ"ל. וצי"א המחמיר ש"ס וז"ל "דוקא לריב"ב
 דחזינן דמחמיר בהא, דאפי' פחות מע' אמה ושירים
 מצריך שיהיה מוקף לדירה, מחמיר גם בזה דיותר מע'
 אמה ושירים לא מהני חד מהני תלת גוויי לעשותו מוקף
 לדירה, אצל ר"ע דקי"ל כוותיה דמיקל בזה דפחות מע'
 אמה ושירים לא צעי כלל מוקף לדירה, ה"ה דמיקל גם
 בזה דאפי' יותר מע' אמה ושירים מהני חד מהני גוויי
 לעשותו היקף לדירה, דלר"ע דין יותר מע' אמה ושירים
 כמו לריב"ב צ' צע' אמה ושירים מנומנמים" עכ"ל."

דירה, הילכך לדידן כי היא יותר מצ"ס דצעי הוקף
 לדירה חשיבי הנך בית דירה, דהא ע' אמה ושירים לריב"ב
 ביותר מצ"ס לדידן, אצל אין כן דעת התוספות (ד"ה
 ובלבד) שכתבו, דאפילו לריב"ב ביותר מצ"ס לא סגי
 דשומירה ובית דירה, אלא פתח ולבסוף הוקף הקרפף
 לנורך הצית" עכ"ל.

פירושו, דדוקא לרש"י לריב"ב צעי היקף לדירה גמורה
 בפחות מצ"ס, הוא דאפשר ללמוד ממנו אף
 לדידן דיותר מצ"ס דצעינן היקף לדירה, גם הני
 נקראים היקף לדירה גמורה, אצל לתוס' דריב"ב דוקא
 בפחות מצ"ס קאמר ומשום הכירא בעלמא, א"כ דוקא
 התם מועיל כל הני אף דדירה גרועה נינהו ומשום
 הכירא, אצל ביותר מצ"ס לדידן דצעינן היקף לדירה
 גמורה, לא חשיבי הני דירה גמורה לחול צו תורת היקף
 לדירה גמורה.

והנה מה שכתב הצ"י דמריב"ב נשמע לרבנן, יש לדחות
 ע"פ מש"כ לעיל (אות ה'), דאף לדעת רש"י
 לריב"ב צ' צעינן פתח ולבסוף הוקף לדירה גמורה אף
 בפחות מצ"ס, סו"ס הך תורת היקף חלוק מיותר מצ"ס
 דאינה אלא תוספת מעלה וכמשנ"ת ש"ס, וא"כ עדיין יש
 לחלק בין ריב"ב לדידן, דדוקא לריב"ב דהיקף לדירה
 בפחות מצ"ס הוא תוספת מעלה, בזה מהני שומירה
 וכיו"ב, אצל לדידן דצעינן היקף דירה ביותר מצ"ס
 להוציא ממחזי כרה"ר דיותר מצ"ס, בזה עדיין יתכן
 דשומירה וכיו"ב לא מהני.

יב. ולכאור' הבי"ג גריס כמהרש"ל שהבאנו לעיל בפנים (אות ו') דשומירה דירה גרועה היא ומהני דוקא בפחות מב"ס, דאילו
 לגירסא שלנו ש"ס, שומירה דירה גמורה היא רק דהכא אוקמינהו בהוקף ולבסוף פתח, אבל פתח ולבסוף הוקף שפיר
 דמי, וא"כ אדרבה מפורש בתוס' דשומירה שפיר הוי דירה גמורה.

יג. חילוקו של המ"א הוא על דרכו של הרא"ש שביארנו לעיל בפנים (אות ה'), דריב"ב דמחמיר להצריך איזה דין היקף בפחות
 מב"ס ואפ"ה נזרע רובו אינו מבטל, כל שכן לדידן, ועד"ז מחלק המ"א לאידך גיסא דדוקא לריב"ב דמחמיר להצריך
 שומירה ובית דירה אף בפחות מב"ס, מחמיר ג"כ לומר דלא שמייה דירה ביותר מב"ס, אבל לדידן דמקילינן ולא בעינן
 כלום בפחות מב"ס, אף שומירה חשיב דירה ביותר מב"ס. אמנם לענין אלפיים כתב השעה"צ שם (אות ט"ז) דבזה אינו
 מוכח דמהני לדידן, דבשלמא שומירה ובית דירה הוא גרועה, אבל אלפיים קולא גדולה היא, ורבינו יונתן אמר כן רק
 לתוס' ובזה ליכא חשבון המ"א.

סימן ה

בדין מרובעת וארכה יתר על פי שנים ברחבה בבית סאתים

דזהו עיקר לורת מקום דירה, אצל דיעצד גם ארכו פי שנים ברחבו מותר דסו"ס זה היה לורת חצר המשכן.

אולם מנאחתי צריטצ"א (ד"ה איכא צינייהו) דהציא דצרי רש"י צדעת ר"א צאופן אחר קצת, וז"ל "לרצי יוסי רצוע עדיף ליה לכתחלה, ומיהו שרינן דיעצד לטלטל אפילו כשהוא ארכו כשנים ברחבו כחצר המשכן, אצל ר' אליעזר אינו מקפיד דצבר ושרי לכתחלה צין רצוע צין כחצר המשכן ממש" עכ"ל. ומצואר להדיא בלשונו דדוקא ר' יוסי מקפיד לכתחילה יהא רצוע, אצל לר"א לית ליה קפידא כלל, וקשה מלשון רש"י שהצאנו, דמשמע לכאורה דלר"א לכתחילה צעינן דוקא ארכו יתר על רחבו כעיקר לורת המשכן, וז"ע.

לתוס' תלוי במח' אם נותנין תחומים אלפיים מרובע או עגול וצ"ב דשאני התם דפליגי אם הוסיפו על השיעור

ב] והנה בתוס' (ד"ה איכא צינייהו) הק' על פירש"י והו"ד צריטצ"א בתוספת ציאור, וז"ל "והקשו בתוספות, שזה אינו דבר מנאח ככוכה או לולב דשייך ציה לכתחלה או דיעצד, כי מי מיחה על ידו [בחול] שלא יעשה קרפף שלו כמו שירצה, וכשהוא עשוי לכולי עלמא שרי לטלטל צו לכתחלה" עכ"ל. ומכח קו' זו כתבו שם התוס' וז"ל "ונראה כפירוש רצינו חננאל, דפירש דרצועה דרצנן היינו פלוגתא דלקמן (דף מט:) דר' חנינא צן אנטגיגוס ורצנן, גצי האומר שציתתי צמקומי יש לו אלפים אמה לכל רוח, עגולות דצרי ר' חנינא צן אנטגיגוס,

לרש"י לר"א בע"י לכתחילה ארכו יתר על רחבו ולר"י להיפך והריטב"א הבין ברש"י דר"א לא קפיד

א] בגמ' (דף כג ע"ב) רצי אליעזר אומר אם היתה ארכה וכו', והתניא רצי אליעזר אומר אם היתה ארכה יתר על פי שנים ברחבה אפילו אמה אחת אין מטלטלין בתוכה, אומר רב ציצי צר אצ"י כי תנן נמי מתניתין יתר על פי שנים ברחבה תנן, אי הכי היינו רצי יוסי, איכא צינייהו רצועה דריצועה רצנן. ופירש"י (ד"ה איכא צינייהו) וז"ל "רצי אליעזר סבר ארכה יותר משנים ברחבה אין מטלטלין, ומיהו עיקרה ארכה פי שנים ברחבה כדכתיב, ולית ליה רצועה, ומיהו אי מרצועה לא מיתקרא צהכי, כדקתני אם היה ארכה יותר משנים ברחבה אין מטלטלין, הא צ"ר מפי שנים מטלטלין, ור' יוסי סבר מרובעת עיקר, ולכתחילה ארווי מורינן הכי, ומיהו אפילו ארכה פי שנים ברחבה שריא, ומדקאמר אפילו מכלל דמעיקרא לאו הכי הוא" עכ"ל.

ונראה צביאור דצרי, דלר"א לכתחילה צריך ארכו יתר על רחבו, דזהו עיקר לורת המשכן דלפינן מיניה, ולית ליה אסמכתא דחמשים צחמשים דמרצועין חצר המשכן לשער צו אסור שצת כדפירש"י לעיל (ד"ה מנא הני מילי), ואפ"ה אם מרצועו מותר דיעצד אף בלא אסמכתא דחמשים צחמשים, דזה נכלל צעיקר הילפותא מחצר המשכן דארכו פי שנים ברחבו, דכל דלא הוי יותר מפי שנים בארכו מותר, וא"כ אף מרצוע בכלל, דסו"ס אינו יותר מפי שנים ברחבו, ור' יוסי דאית ליה אסמכתא דחמשים צחמשים, יליף מיניה לכתחילה צעינן לרצועו,

א. כתב הרא"ש (סי' ב') וכן נקט במ"ב (סי' שני"ח סק"ב) כוותיה, דמלשון המשנה (דף כג.) והברייתא בסוגיין מבואר, דהא דקאמר רבי אליעזר שלא יהא ארכה יתר על רחבה, היינו דוקא אם ארכה יתר על רחבה אמה אחת, אבל בפחות מאמה אחת לא קפדינן. ומזה הוכיח שם הרא"ש, דה"ה נמי לגבי יותר מבית סאתים, דעד אמה עדיין הוי בכלל בית סאתים, ודוקא כשהוא יותר מבית סאתים אמה או יותר מיקרי יותר מבית סאתים לחול ביה דין היקף לדירה. ואינו מובן מש"כ הרא"ש לדמותו גם ליותר מבית סאתים, הא מפורש בגמ' בתחילת העמוד דאיכא בינייהו דר"ע ות"ק דבר מועט, ומבואר בהמשך הסוגיא דהך דבר מועט היינו אצבע יתירה יותר משבעים אמה ושיריים, ור"ע דלית ליה הך מועט בע"כ סובר דאם הוי יתירה אפי' על אצבע חיילא ביה דין יותר מבית סאתים, והאיך קאמר הרא"ש דכל עוד שלא נתוסף בה אמה יתירה עדיין הוי בכלל פחות מבית סאתים, וצ"ע.